

AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUSPROSESSI

Tiedon kaatamista vai yhdessä tekemistä?

Miia Immonen
Heidi Passoja

Opinnäytetyö
Lokakuu 2009

Liiketalous
Liiketalouden ja hallinnon ala

Tekijä(t) IMMONEN, Miia PASSOJA, Heidi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 30.10.2009
	Sivumäärä 64	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUSPROSESSI Tiedon kaatamista vai yhdessä tekemistä?		
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) MÄNTYSAARI, Anne		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketoiminta ja palvelut -yksikön aikuiskoulutuksen tulosalue		
Tiivistelmä <p>Yhteiskunnan ja työelämän muutosten vuoksi yhä useampi aikuinen hakeutuu opiskelemaan kehittääkseen ammattitaitoaan. Aikuisopiskelijan ohjaustarpeet eroavat monilta osin nuorempien opiskelijoiden ohjaustarpeista kokemuksen, elämäntilanteen ja ajanhallinnan vuoksi. Myös opetusmenetelmät ovat muuttuneet ja aikuisopiskelija tarvitsee ohjausta sopeutuakseen uusiin oppimisympäristöihin.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden aikuiskoulutuksen tulosalue, joka aloitti toimintansa 1.1.2009. Opinnäytetyössä tutkittiin tradenomi-tutkintoa työn ohessa suorittavien aikuisopiskelijoiden ohjausprosessin toimivuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat ohjauksen kriittisimmät kohdat, joita ohjaushenkilöstön tulisi kehittää opiskelijoiden sujuvan opintojen etenemisen varmistamiseksi. Toimeksiantajan pyynnöstä vastanneilta kysyttiin myös mielipidettä ohjauksen onnistumisista. Lisäksi heiltä pyydettiin mahdollisia kehittämisehdotuksia.</p> <p>Tutkimus toteutettiin käyttäen kvalitatiivisia menetelmiä. Tutkimusta varten haastateltiin ohjaavia opettajia ja lähetettiin sähköpostitse avoimista kysymyksistä koostunut kysely kahdelle opintojen eri vaiheessa olevalle aikuisopiskelijaryhmälle. Saatujen vastausten perusteella ohjausprosessin kriittisimmäksi kohdaksi nousi ohjauksen riittämättömyys. Opiskelijat kokivat, etteivät saa ohjaajilta riittävästi tietoa ja vastauksia kysymyksiinsä. Muita kriittisiä kohtia olivat henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatiminen sekä hyväksilukujen hakeminen aiemmin hankitusta osaamisesta.</p> <p>Tämän tutkimusaineiston perusteella on selvää, ettei ohjausprosessi toimi suunnitellusti, vaikka opiskelijat ohjeajassa valmistuvatkin. Aikuisopiskelijat tarvitsevat enemmän ohjausta ja selkeämpiä ohjeita, jotka ovat helposti löydettävissä. Tulisi myös varmistaa, että ohjaushenkilöstö on sisäistänyt oppilaitoksen linjaukset opintojen ohjauksesta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ohjaus, opintojen ohjaus, aikuisopiskelu, tutor, elinikäinen oppiminen, itseohjautuvuus		
Muut tiedot		

Author(s) IMMONEN, Miia PASSOJA, Heidi	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 30.10.2009
	Pages 64	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	Permission for web publication ☒
Title GUIDANCE PROCESS OF ADULT STUDENTS Giving information or working together?		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) MÄNTYSAARI, Anne		
Assigned by JAMK School of Business and Services Management, Adult Education		
Abstract <p>Due to changes in society and work life, more and more adults restart studying to improve their professional skills. Adult students need different kind of study guidance compared to that of the younger students because of their former studying experiences, life situation and time management. Furthermore, teaching methods have changed years and adults need guidance to manage in new learning environments.</p> <p>The bachelor's thesis was commissioned by JAMK School of Business and Services Management, Department of Adult Education. The bachelor's thesis deals with the guidance process of adult students studying in the bachelor's degree along with working. The aim of the study was to examine the critical points of guidance. This way the teachers and tutors can improve the process to help students proceed smoothly with their studies. The tutors and students were also inquired about the success of the guidance, and they were asked suggestions to further improve the guidance process.</p> <p>The study was carried out by using qualitative research methods. Three tutors were interviewed and two groups of adult students, who had started in different years, were sent an inquiry with open questions by e-mail. The results of the study show that the most critical point of the process is insufficiency of guidance. The students feel that they do not get enough information or answers to their questions from their tutors. Other critical points were creating a personal study plan and applying accreditation of the previous studies.</p> <p>On the basis of the study it is obvious that even though adult students graduate in the standard study time, the guidance process is not working as planned. Adult students need more guidance and better defined instructions that are easily available. The school should also ensure that the personnel have adequate knowledge of the guidance process guidelines.</p>		
Keywords guidance, study guidance, adult education, tutor, lifelong learning, self-directedness		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Toimeksiantajan esittely	4
1.2 Aiheeseen liittyvät tutkimukset	4
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma	6
2 OPINTOJEN OHJAUS.....	7
2.1 Historiaa	8
2.2 Yleistä ohjauksesta	9
2.3 Ohjauksen tavoite	12
2.4 Ohjausmuodot.....	13
2.5 Aikuisohjaus	18
2.5.1 Uudet oppimisympäristöt.....	20
2.5.2 Roolien muuttuminen.....	22
2.5.3 Itseohjautuvuus	24
2.6 Opintojen henkilökohtaistaminen	25
2.6.1 Aiemman osaamisen tunnistaminen.....	26
2.6.2 Henkilökohtainen opintosuunnitelma	28
2.7 Hyvän ohjauksen edellytykset	28
3 AIKUISTEN OHJAUSPROSESSI JAMKISSA	31
3.1 Ohjauksen päävaiheet JAMKissa.....	32
3.2 Ohjauksen toimijoita.....	34
3.3 Opintojen hyväksilukeminen.....	35
3.4 eHOPS	36
4 OHJAUKSEN TOIMIVUUS JA KRIITTISET KOHDAT.....	37
4.1 Aineiston keruu	37
4.2 Aineiston analysointi	39
4.3 Tutkimuksen luotettavuus	39
4.4 Ohjausprosessin toiminnan tarkastelu	40
4.5 Yhteenveto ohjauksen onnistumisesta.....	46
6 POHDINTA	49
LÄHTEET	54
LIITTEET	60
Liite 1. Opettajien haastattelurunko.....	60
Liite 2. Opiskelijoiden kyselylomake.....	61
Kuvio 1. Ohjauksen päävaiheet JAMKissa.....	33

1 JOHDANTO

Aikuiskoulutuksella on keskeinen osa koulutus- ja korkeakoulupolitiikassa sekä työvoima- ja elinkeinopolitiikassa ja sen merkitys kasvaa yhä enemmän tulevaisuudessa. Väestön ikääntyminen, työelämän muutokset ja globalisaatio vaikuttavat koulutus- ja osaamisvaatimukseen. Myös maailmanlaajuisen talous- taantumien ennustetaan lisäävän aikuiskoulutusta.

Yhteiskunta ja työelämä asettavat tämän päivän ihmiselle vaatimuksia kehittää jatkuvasti itseään ja ammattitaitoaan. Yhteiskuntaamme voidaan sanoa oppimisyhteiskunnaksi, jossa jatkuva kouluttautuminen on lähes välttämätöntä. Yhä enemmän aikuisia osallistuu vuosittain ammatilliseen koulutukseen. Kun elinikäistä oppimista korostetaan, on myös aikuisopiskelijoiden ohjaamiseen kiinnitettävä enemmän huomiota. (Collin & Paloniemi 2007, 9.)

Erilaisiin aikuiskoulutuksiin osallistuu vuosittain jopa 1,7 miljoonaa suomalaista. Ammattikorkeakoulussa 20 % opiskelijoista on aikuisopiskelijoita ja määrän arvioidaan lähitulevaisuudessa kasvavan. Samalla opinto-ohjauksen kysyntä ja tarve on kasvanut. Syynä siihen on koulutusjärjestelmän muutokset, opetuksen monimuotoistuminen, etäopiskelun laajeneminen ja valinnaisuuden lisääntyminen. Opinto-ohjauksella on merkittävä rooli aikuiskoulutusjärjestelmän toimivuudessa. (Yrjölä, Lamminranta & Heikkinen 2004, 21.)

Aikuisopiskelijoiden ohjauksen kehittäminen on siten hyvin ajankohtainen asia ja sen tutkimiseen, selvittämiseen ja kehittämiseen on paneuduttu viime vuosina useissa eri projekteissa. Opetusministeriö asetti 16.8.2007 työryhmän valmistelemaan ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta eli AKKUa. Uudistuksen tavoitteena on tukea ammatillista liikkuvuutta, tuotannon paranemista, työllisyyden nostamista, työvoiman saatavuutta sekä työurien pidentymistä ja selkiyttää aikuiskoulutuksen hajanaista hallintoa, rahoitusta, tarjontaa ja etuuksia. Uudistus kattaa ammatillisen aikuiskoulutuksen, korkeakoulujen aikuiskoulutuksen, oppisopimuskoulutuksen, työvoimapolitiittisen koulutuksen sekä henkilöstökoulutuksen. Kokonaisuudistuksen toi-

meenpano on tarkoitus aloittaa 1.1.2010. (Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus 2009, 7.)

Tässä opinnäytetyössä paneudutaan aikuisopiskelijoiden ohjausprosessiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikössä. Omat kokemuksemme aikuisopiskelijana opiskelusta JAMKissa ja opiskeluryhmiemme jäseniltä tulleet kommentit saamastaan ohjauksesta saivat pohtimaan ohjauksen toimivuutta. Työn tavoitteena on selvittää ohjausprosessin toimivuus ja sen kriittiset kohdat. Tutkimuksen kohderyhmä koostuu työn ohessa opiskelevista aikuisopiskelijoista ja ohjaavista opettajista. Toimeksiantajana on Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketoiminta ja palvelut -yksikön aikuiskoulutuksen tulosalue, joka aloitti 1.1.2009. Organisaatiouudistuksen aiheuttamien muutosten vuoksi aikuiskoulutuksen tulosityksikkö halusi kartoittaa ohjausprosessinsa toimivuuden sekä selvittää sen kriittiset kohdat.

lällä ei ole merkitystä tässä yhteydessä aikuisopiskelijaa määritellessä. Opetusministeriön mukaan aikuiskoulutuksella tarkoitetaan aikuisia varten suunniteltua, organisoitua ja järjestettyä koulutusta. Määriteltäessä aikuisopiskelijaa on suuntaa antavana pidetty opintonsa yli 25 -vuotiaana aloittaneita. (Aikuiskoulutuksen vuosikirja, 2008, 17, 20.)

Aikuiskopiskelijoiden ohjaukseen tuovat haasteita opiskelijan aikaisemmat kokemukset, elämäntilanne, ajanhallinta ja vakiintuneet toimintatavat. Edellisistä opinnoista voi olla aikaa jopa vuosikymmeniä. Siinä ajassa ovat opetusmenetelmät ja -muodot sekä opettajan että opiskelijan roolit ja tehtävät muuttuneet voimakkaasti. Muuttuneet oppimisympäristöt vaativat aikuisopiskelijalta sopeutumista, omien toimintatapojen muokkaamista ja uusien oppimistapojen omaksumista. Puhutaan itseohjautuvuudesta ja opiskelijan autonomisuudesta, jonka myötä opiskelijalla on vastuu omasta oppimisestaan.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa -työryhmän (2007, 11) mielestä elinikäisen oppimisen kannalta keskeinen asia aikuisopiskelussa on aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Kallberg (2008, 72) toteaa, että enemmän merkitystä on sillä, mitä opiskelija osaa kuin sillä, miten osaaminen on hankittu. Opiskelijat voivatkin osoittaa osaamistaan

niin aiemmin suoritetuilla opinnoilla kuin työelämässä hankituilla taidoilla ja saada sen osaksi suoritettavaa tutkintoa.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta käytetään erilaisia termejä, kuten hyväksiluku, korvaaminen, tunnustaminen sekä sisällyttäminen. (Oppimisesta osaamiseen 2009, 5.) Osaamisen tunnistamisesta käytetään myös lyhenteitä, kuten AHOT (aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen), AOTT (aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen) ja AOT eli aiemman osaamisen tunnustaminen. (Kallberg 2008, 75-76.) Selkeyden vuoksi tässä työssä käytetään Jyväskylän ammattikorkeakoulussa käytössä olevia termejä hyväksiluku ja siihen liittyvästä osaamisen tunnistamisesta AHOT.

Ammattikorkeakoulujen toiminnan tavoitteena on tarjota opiskelijoille työelämässä menestymisen edellyttämät valmiudet. Ammatillisen kasvun ohjauksella on silloin tärkeä roolinsa. Koulutuksessa tulee olla ohjauksellinen ote, joka auttaa opiskelijoita oppimaan laaja-alaisemmin ja kehittymään asiantuntijoiksi, jotka pärjäävät myös opintojen jälkeisessä toiminnassa. Niin opetuksessa kuin opintojen ohjauksessa on sovittava yhteen opiskelijan tarpeet, oppilaitoksen tavoitteet sekä työelämän tarpeet. (Kolehmainen 2004, 22.)

Mäntsälän (2004, 15) mukaan ammattikorkeakoulujen toiminnan tehostamisen ja kehittämisen yhtenä tekijänä on toimiva ohjausjärjestelmä. Korkeakoulut ovat asettaneet tavoitteekseen monialaisuuden, kansainvälisyyden ja työelämäyhteyksien tehostamisen. Samalla halutaan tehostaa opiskelijarekrytointia ja vähentää opintojen keskeyttämisistä. Kaikki nämä tavoitteet vaativat toteutukseen monipuolista yhteistyötä oppilaitoksen sisällä, vahvaa ammattitaitoa ohjauksessa, opettajuudessa ja opetussuunnitelmatyössä sekä laajaa verkostotyötä. Vuorisen ja Sampsonin (2000, 60) mukaan toimivat ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat osa kilpailukykyisen koulun imagoa ja tukevat koko oppilaitoksen toiminnan tuloksellisuutta opiskelijoiden väärin valintojen vähetessä ja opintoaikojen pysyessä ohjeellisten suoritusaikojen mukaisina.

1.1 Toimeksiantajan esittely

Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) on perustettu vuonna 1992. Kokeilu-kausi kesti vuoteen 1996 ja seuraavana vuonna Jyväskylän ammattikorkeakoulu sai vakinaisen korkeakoulun aseman. JAMKilla on neljä toimipistettä Jyväskylässä ja niiden lisäksi Saarijärvellä toimii luonnonvara-alan toimipiste. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on opiskelijoita noin 7800. Tutkintoa suorittavia aikuisopiskelijoita on 720, joista 120 suorittaa liiketalouden tutkintoa. Henkilökuntaa on vajaat 800, joista puolet toimii opetustehtävissä. (JAMKin tilasto 20.9.2009)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on monialainen ammattikorkeakoulu, jossa on neljä koulutusta tuottavaa yksikköä: ammatillinen opettajakorkeakoulu, hyvinvointiyksikkö, liiketoiminta ja palvelut -yksikkö ja teknologiayksikkö. JAMK tarjoaa korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, ammatillista opettajakoulutusta, täydennyskoulutusta sekä avoimia ammattikorkeakouluopintoja.

Tradenomi on laajuudeltaan 210 opintopistettä oleva liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto. Opinnot muodostuvat perus- ja ammattiopinnoista sekä vapaasti valittavista opinnoista. Lisäksi koulutukseen kuuluu 30 opintopisteen harjoittelu ja laajuudeltaan 15 opintopisteen opinnäytetyö, joka tehdään useimmiten toimeksiantona yritykselle tai yhteisölle. (Koulutusopas 2007-2009.) Aikuisopiskelijoiden pohjakoulutusvaatimuksena on ylioppilas- ja merkonomitutkinto, opistotasoinen merkonomitutkinto tai koulutusohjelmaan soveltuvia avoimen ammattikorkeakoulun opintoja vähintään 60 opintopistettä. Suurimmalla osalla opiskelijoista on liiketalouden perusvalmiudet, joten he siirtyvät suoraan ammattiopintoihin. Koulutus on monimuoto-opiskelua, joka sisältää sekä etäopiskelua että iltaisin tapahtuvaa lähiopetusta. (Opetussuunnitelma 2008.)

1.2 Aiheeseen liittyvät tutkimukset

Aikuisopiskelijoiden ohjaukseen on viime aikoina kiinnitetty paljon huomiota ja sen kehittämiseen on paneuduttu useissa projekteissa. Maaliskuussa 2009

käynnistyi lähes kolme vuotta kestävä valtakunnallinen AHOT korkeakouluissa -hanke, jonka tavoitteena on lisätä korkeakoulujen henkilöstön osaamista työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Vuonna 2008 valmistui ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelma, joka on Lahden ammattikorkeakoulun hanke aikuisopiskelijoiden ohjauksen kehittämiseksi. Vuonna 2007 käynnistyi 31.12.2009 kestävä aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -hanke, jonka tehtävänä on rakentaa aikuisopiskelijoiden ohjaukseen keskittyvä valtakunnallinen yhteistyöverkko. Aikuisopiskelijan kompetenssin toteuttamishjelma puolestaan toteutettiin kesäkuusta 2005 joulukuun loppuun 2007. Ohjelman keskeisenä tavoitteena oli lisätä osaamista aikuisopiskelijoiden ohjaamisessa huomioon ottaen aikuisopiskelijan erityispiirteet.

Irja Keralampi on tutkinut vuonna 2007 valmistuneessa Pro Gradu -tutkielmassaan aikuisopiskelun ohjausta, sen tunnettuutta, käyttöä ja opiskelijoiden tyytyväisyyttä ohjaukseen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Jori Leskelän väitöskirjan aiheena on Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena, jonka tavoitteena on ollut laajentaa ymmärrystä mentoroinnista ammatillisen kehittymisen tukena. Tutkimuskohteena olivat Hämeen ammattikorkeakoulun tuotantotalouden opiskelijat.

Monelle aikuisopiskelijalle verkko-opiskelu on opiskelumuotona uusi. Siihen liittyen on Vesa Korhonen tehnyt vuonna 2003 väitöskirjan aiheesta Oppijana verkossa – aikuisopiskelijan oppimiseen suuntautuminen ja oppimiskokemukset verkkopohjaisessa oppimisympäristössä. Henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan liittyen on vuonna 2007 valmistunut Johanna Annalan väitöskirja Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesta. Kyseessä on toimintatutkimus HOPSin ja sen ohjauksen kehittämisestä korkea-asteen koulutuksessa.

Opetusministeriön työryhmä on viime vuosina selvittänyt ja julkaissut useita teoksia aikuiskoulutukseen liittyen, joissa käsitellään myös ohjausta mm. ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus (AKKU), korkeakoulujen aikuiskoulutuksen nykytila ja kehittämiskohteet, aikuiskoulutuksen vuosikirjoja ja tilastotietoja ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Lisäksi aiheeseen liittyvää tai sitä sivuavaa kirjallisuutta löytyy runsaasti. Teoksia on niin opiskelijan, ohjauksen kuin opettajienkin näkö-

kulmasta laadittuja. Lisäksi tutkimuksessa käytetään hyväksi internetistä löytyviä ajankohtaisia artikkeleita, tutkimuksia ja selvityksiä.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa jokaisen opiskelijan pitää ennen tutkintotodistuksen saamista vastata opiskelijapalautejärjestelmään eli OPALA-kyselyyn. Kysely on ammattikorkeakoulujen ja opetusministeriön yhteinen ja yhtenäinen opiskelijapalautteen koontijärjestelmä, jossa selvitetään mm. opiskelijoiden mielipiteitä opetuksen laadusta, ohjauksesta sekä työllistymisestä opintojen päättyessä. Viimeisimmän vuonna 2009 tehdyn kyselyn mukaan tyytyväisyys opetuksen asiantuntevuuteen ja tasoon on kasvanut, mutta työharjoittelun ohjaukseen ollaan oltu huomattavasti tyytymättömämpiä kuin edellisenä vuonna. Ohjeajassa liiketalouden aikuisopiskelijoista JAMKissa valmistuu 92,45 %, mikä on todella hyvä tulos ja kertoo omalta osaltaan myös ohjauksen toimivuudesta. (OPALA 2009.)

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma

Tällä tutkimuksella kartoitetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tradenomi-tutkintoa suorittavien aikuisopiskelijoiden ohjausprosessin toimivuus. Tarkoituksena on selvittää sekä opiskelijoiden että ohjaavien opettajien näkemystä siitä, kuinka hyvin opintojen ohjaus toimii. Erityisesti halutaan selvittää, mitkä ovat ohjausprosessin kriittisimmät kohdat eli missä opintojen vaiheessa ohjauksessa on eniten ongelmia.

Tutkimusongelma voidaan esittää seuraavina kysymyksinä:

1. Minkälainen on JAMKin aikuisopiskelijoiden ohjausprosessi?
2. Mitkä ovat ohjausprosessin kriittisimmät ongelmakohdat?

Teoreettinen viitekehys muodostuu ohjauksen eri osa-alueiden kartoittamisesta, oppimisympäristöjen muutoksen vaikutuksista opiskeluun ja ohjaukseen, aikuisopiskelijoiden erityisistä ohjaustarpeista sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden ohjausprosessin kuvauksesta.

2 OPINTOJEN OHJAUS

Ohjauksen ja ohjausjärjestelmän määrittäminen on haastavaa ilmiön monikerroksellisuuden takia. Määritelmää tehtäessä voidaan ohjausta tulkita oman kokemuksen, toimintaympäristön tai käsitteellisen viitekehyksen pohjalta. Englannin kielessä ohjauksesta käytetään useita eri termejä esim. coaching, guidance, mentoring ja tutoring. Eri nimikkeillä viitataan ohjauksen toimintaympäristöön tai termien taustalla oleviin vivahde-eroihin. Suomen kieleen on johdettu useita laina-sanoja ja niille on haluttu tehdä eroja vakiintuneisiin ohjauksen käsitteisiin, joiden taustalta löytyvät useimmiten termit guidance ja counselling. (Vuorinen, 2006, 26.)

Vakiintunut tapa määritellä ohjausta perustuu englantilaisen ohjausalan järjestön, British Association of Counsellors, näkemykseen:

Ohjaus- ja neuvontatyössä toimitaan silloin kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa tai sopii antavansa aikaa, huomiota tai kunnioitusta määräaikaisesti asiakkaan roolissa olevalle henkilölle tai henkilöille. Ohjauksen tehtävänä on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin. (British Association of Counsellors Onnismaan, Pasasen & Spangarin (2000, 7) mukaan)

Peavyn (1999, 18-19, 21, 23) mukaan ohjaus antaa ohjattavalle mahdollisuuden tutkia sitä, miten hänen tekemänsä valinnat vaikuttavat hänen elämäänsä. Ohjaukseen liittyy välittämistä ja toisen tukemista ja se on auttaviksi tarkoitettujen toimenpiteiden muodostama kokonaisuus. Ohjauksen avulla voi ratkaista ongelmiaan ja suunnitella elämäänsä. Ohjaus tarjoaa mahdollisuuksia ja auttaa ymmärtämään vastaanotettua tietoa.

Ohjauksessa ja terapiassa on yhteneväisyyksiä, mutta ne ovat kuitenkin menetelmiltään ja sanastoltaan aivan erilaisia. Molemmissa on kysymys prosessista, jonka avulla autettavat ihmiset saavat vahvistusta näkökulmilleen itseltään tai hylättyä osan niistä tai löytävät muutoksia ajattelu- tai toimintatavoihinsa. Ohjauksen keskeinen tehtävä on antaa tukea ja toivoa sekä auttaa

toiminnan suunnittelussa. Terapia taas yleensä lähtee ihmisen puutteellisuudesta ja sitä voidaan pitää parantamisprosessina. (Peavy 1999, 26-29.)

Suomessa ohjaus ja psykoterapia erotetaan toisistaan selkeästi eikä ohjauksella tarkoiteta terapiaa. Suurin osa Suomessa tehtävästä ohjaustyöstä on opintojen ohjausta. (Onnismaa 2007, 16.)

Kolin (2003, 168-169) mukaan opintojen ohjaus on laaja käsite. Ohjauksena voidaan pitää kaikkia niitä keinoja, jotka omalta osaltaan edistävät opiskelijan oppimista. Henkilökohtaisten ohjaus- ja palautekeskustelujen lisäksi se käsittää esimerkiksi ryhmäohjauksen, ohjeet verkkopohjaisessa oppimisympäristössä, sähköpostilla välitetyn tiedonannon ja muiden kuin ohjaavien opettajien antamat neuvot.

Kansainvälisesti ohjauksen teorioita tarkastellessa painotetaan kolmea pääkohtaa. Ensimmäinen on konteksti, joka sisältää kulttuuriset eroavaisuudet, toinen pääkohta on itsetuntemuksen ja ihmisen kehitys ja kolmas on konstruktivinen tapa tarkastella ihmisen sisäistä ja ulkoista maailmaa. Ohjausalallekin asettavat haasteita globalisaatio, erilaiset kulttuurit, ilmastonmuutos sekä tiedon ja innovaatioiden jakaminen maailmanlaajuisesti, koska ne vaikuttavat myös ammatteihin ja työhön. (Pekkari 2009, 106.)

2.1 Historiaa

Suomessa aloitettiin ensimmäiset ammatillisen oppilaanohjauksen kokeilut vuosina 1977-1980. Niiden tavoitteena oli luoda keskiasteelle oppilaanohjaussuunnitelma ja soveltaa opettajien yhteistyöperiaatetta ohjauksen kehittämiseksi. Oppilaanohjaus sisällytettiin vuosina 1980-1988 keskiasteen uudistuksen mukana ammatillisten oppilaitosten opetussuunnitelmaan. 1990-luvun puoliväliin asti hallitsi kolmijakoinen ajattelu, jossa ohjaus jaettiin opiskelun, uravalinnan ja kasvatukselliseen ohjaukseen. Sen jälkeen alkoi ohjaustoiminnan systemaattinen kehittäminen. (Mäntsälä, 2004, 15.)

1990-luvun loppupuolelle asti ohjaus käsitettiin omana kokonaisuutenaan opetuksen rinnalla ja sitä tarkasteltiin lähinnä ohjaajan toimenkuvan kannalta. Ohjaus erotettiin opetuksesta sekä oppimisen ohjaamisesta ja sen katsottiin ole-

van oma oppiaineensa. Kun ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoiden valinnaisuus alkoi lisääntyä koulutusrakenteiden auetessa, ohjauksesta alkoikin tulla ydin, jonka avulla koottiin henkilökohtainen opintosuunnitelma eri opintokokonaisuuksista. (Vuorinen & Sampson 2000, 50)

Vuosina 1994-1995 toteutettiin ammattikorkeakoulukokeilun yhteydessä projekti ”ohjaus ja tutorointi ammattikorkeakouluissa”. Projektin aikana nousi esille toimivan ohjaus- ja neuvontajärjestelmän merkitys osana ammattikorkeakoulua. Hanke tarkasteli väliaikaisia ammattikorkeakouluja uudenaikaisina oppimisympäristöinä ja pyrki tukemaan muutoskehitystä ohjausjärjestelmää kehittämällä. Sen myötä opettajan työn painopisteet muuttuivat asiantuntijamaisesta tiedonkaatajasta yhteyssuunnitteluun, oppimisen ohjaukseen ja kehittävään arviointiin. (Mäntsälä, 2004, 26.)

2.2 Yleistä ohjauksesta

Ihmisten urakäsitys on muuttumassa maailmanlaajuisten yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Uraa ei enää nähdä vain työhön ja ammattiin liittyvänä, vaan siihen katsotaan sisältyvän myös ensimmäisen ammatillisen koulutuksen suorittamisen jälkeiset kouluttautumiskaksot, etätö, kansainvälinen vaihto, vanhempien vapaut ja mahdolliset työttömyyskaksot. Urakehityksestä on tullut entistä sattumanvaraisempaa ja ihmisten on valmistauduttava koko elämänsä ajan tekemään uraansa liittyviä valintoja. Ohjauksella voidaan edistää näitä ura- ja elämänsuunnittelun taitoja, joita nykyihminen tarvitsee maailman muuttuessa ja tietyn epävarmuuden leimatessa ihmisten elämää. (Pekkari 2009, 106-109.)

Ohjauksen tarkoituksena on vuorovaikutustoimintojen avulla antaa ohjattavalle mahdollisuus tulla kuulluksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi sekä auttaa häntä eteenpäin. Ohjaus voidaan mieltää myös ajan, huomion ja kunnioituksen antamiseksi toiselle ihmiselle. Ohjaajalla pitää olla riittävästi aikaa kuunnella ja osoittaa välittävänsä sekä näin osoittaa kunnioittavansa ohjattavaa. (Onnismaa 2000, 7).

Ohjauksella on monta tehtävää, joista ensimmäinen on sisäisen ja ulkoisen oppimisympäristön rakentaminen. Toiseksi sen tehtävänä on olla vaikuttamassa vuorovaikutussuhteen rakentumiseen opiskelijan ja ohjaajan välillä. Kolmantena on edistää oppimista ja pohtia oppimisen keinoja erilaisissa tilanteissa. Neljäntenä tehtävänä on antaa opiskelijoille palautetta oppimisen etenemisestä ja arvioida opiskelijan saavuttamia oppimistuloksia.

(Koli 2003, 159-161.)

Ohjauksella autetaan uusiin tilanteisiin siirtymisessä kuten aikuisopiskeluun orientoitumisessa. Ammatillisessa oppilaitoksessa ohjaus on opiskelijan tukea ja auttamista opiskeluprosessin eri vaiheissa sekä ammatillisessa kehityksessä. Aikuista ohjattaessa ollaan lähellä konsultointia. Ohjauksen ensisijainen konteksti on, että oppijan tehtävä on oppiminen. Ohjaaja ei voi tehdä oppimista ongelmattomaksi, mutta voi auttaa ja ohjata opiskelijaa saavuttamaan opiskelulle asetetut tavoitteet. (Pasanen 2000, 124-125.)

Ohjaussuhteen perusedellytyksiä ovat aitous, asiakkaan arvostaminen ja empaattinen ymmärtäminen. Näistä kolmesta pitäisi muodostua eheä kokonaisuus. Aitoudella tarkoitetaan, että ohjaaja siirtää syrjään ammatillisen roolinsa ja kohtaa opiskelijan rehellisesti ja läpinäkyvästi. Aitouden myötä kohtaamiseen ei liity puolustautumisreaktioita vaan ohjaaja on avoimesti oma itsensä ja voi myöntää erehdykset ja hämmentyneisyytensä. Asiakkaan arvostamisessa korostuu toisen ihmisen hyväksyminen ilman arvostelua. Siihen liittyy kunnioittaminen, hyväksyminen ja todesta ottaminen. Ohjaaja voi hyväksyä opiskelijan huolimatta siitä, ettei hän hyväksy opiskelijan käyttäytymistä. Empaattinen ymmärtäminen tarkoittaa, että ohjaaja yrittää ymmärtää mahdollisimman tarkasti opiskelijan kokemusmaailmaa. (Amundson, 2005, 20-21.)

Opiskelijoilla on keskeinen vaikutus opettajan työhön ja ohjauksen muotoutumiseen. Opiskelijoiden ikä, työkokemus ja erityisesti opiskelumotivaatio vaikuttavat siihen, millaiseksi vuorovaikutus muodostuu. (Tiilikkala 2004, 215.) Lehtelä & Viitala (2007, 124-125) arvioivatkin, että ohjauksellinen vuorovaikutus on noussut ammattikorkeakouluopettajan työssä erääksi keskeiseksi haasteeksi. Opiskelijan tieto rakentuu hänen ollessa vuorovaikutuksessa toisiin

opiskelijoihin ja ohjaajaan. Haasteita tuo verkossa tapahtuvan opetuksen ohjaus, joka vaatii uudenlaista vuorovaikutusta.

Onnismaa (2007, 24) ei pidä opetusta ja ohjausta vastakkaisina toimintoina. Hänen mielestään ohjauksellinen opetus ja pedagoginen ohjaus saavat aikaan jatkuvasti uusia toimintaan vaikuttavia merkityksiä ja tuovat opetukseen ja ohjaukseen oppijan näkökulman. Kolehmainen (2004, 19) on samoilla linjoilla todetessaan, ettei opetusta ja ohjausta voi erottaa toisistaan vaan niiden tulee toimia yhtenä ammattikorkeakouluopiskelijaa palvelevana kokonaisuutena. Myös Halkosaari, Kolehmainen ja Pöllänen (2004, 36) toteavat, ettei hyvin toimiva ohjaus ole pois opetuksesta. Ohjauksessa on kyse opiskelu- ja oppimisprosessin ohjauksesta eli opiskelijan parhaaksi tapahtuvasta toiminnasta. Ohjaus ja opetus nivoutuvat tiiviisti yhteen ja niin tulisi tehdä myös opetus- ja ohjaushenkilöstön. Toimiva ohjaus antaa myös edellytykset opetuksen kehittämiseksi ja onnistumiselle.

Ohjaussuunnitelmaa voidaan jäsentää opintoajan, opinto-ohjauksen sisällön, ohjauksen muodon tai ohjauksen työnjaon mukaan. Opintoajan mukaan jäsentäessä korostuu ohjauksen jatkuvuus läpi opiskeluajan. Siinä huomioidaan eri opiskeluvaiheet ja ohjausta sovitetaan sen mukaan millaisia ongelmia opiskelijat tavallisimmin kohtaavat kyseisessä vaiheessa. Toinen jäsentelytapa on sisällön tai teeman mukaan tapahtuva. Siinä ohjaus perustuu kolmeen sisältöalueeseen: opiskelijan kasvun, opiskelutaitojen ja ammatillisen kehittymisen ohjaukseen. Ohjauksen työmuoto on kolmas jäsentämistapa. Siinä työmuodot voidaan jaotella joko ohjausmuotojen tai ohjauksen eri osa-alueiden mukaan. Ohjaus voidaan jäsentää myös työnjaon mukaan, joka on mainittu säädöksissä. Sen mukaan koko henkilöstö osallistuu ohjausprosessiin. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 8-9.)

Ohjaussuunnitelmaa rakennettaessa voidaan käyttää hyväksi erilaisia malleja ja jäsentelytapoja. Niiden avulla voidaan hahmottaa opinto-ohjausta oppilaitoksen näkökulmasta ja havaita mahdollisia aukkoja. Ohjauksen saatuuden helpottamiseksi ohjauksen työnjaon tulee olla riittävän selvä ja henki-

löstön tietoisia siitä. Opiskelijoille työnjaosta tulee tiedottaa hyvin, jotta he tietävät kenen puoleen kääntyä. (Numminen ym. 2005, 9, 15.)

2.3 Ohjauksen tavoite

Opinto-ohjauksen tavoitteet vaihtelevat koulutusasteittain. Ammattikorkeakouluissa opiskelemaan hakeutuvia ja opiskelijoita ohjataan opintojen, harjoittelun ja oman uran suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä. Myös henkilökohtaiset opintosuunnitelmat ovat käytössä opintojen tukena. (Onnismaa 2007, 16-17.)

Tutkinnon suorittaminen on pitkäjänteistä toimintaa ja opiskeluun mahtuu vaikeudeltaan erilaisia jaksoja. Opiskelija tarvitsee ohjaajan tukea erityisesti opiskelumotivaation laskiessa ja kohdatessaan ongelmatilanteita. Kullakin on ohjauksen tarpeelle oma yksilöllinen aikataulunsa, jota on vaikea ennustaa ja siksi ohjaavilla opettajilla tulisi olla varattuna riittävästi resursseja ohjaustyöhön. (Kallio & Kurhila 2000, 134-135)

Helanderin ja Seinän (2006, 16) mukaan ”ohjauksen tavoite on auttaa ohjattavaa sen hetkisen valinnan, ratkaisun tai päätöksen tekemisessä – kuitenkin niin, että ohjattava saa henkisiä työvälineitä vastaaviin tilanteisiin.” Kolehmainen (2004, 18, 23) määrittelee ohjauksen tavoitteeksi opiskelijan opintojen edistämisen ja samalla oppimisen edistämisen. Opiskelija tavoittelee opintomenestystä ja sen tulee olla myös koulun tavoite.

Opiskelijalla itsellään on vastuu oppimisestaan ja opintojensa edistymisestä. Ohjaajan tehtävänä on rohkaista ja tukea opiskelijaa sekä toisinaan myös kyseenalaistaa hänen tekemiään valintoja. Ohjaajan tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään ja tutkimaan itse ongelmiaan, ei antaa valmiita ratkaisuja. (Iso-korpi 2003, 115-118) Lätti korostaakin, että ohjauksen tavoitteena on oltava opiskelijan oman toimijuuden tukeminen ja mahdollistaminen (Lätti 2008, 5).

Ammattikorkeakoulun on huomioitava ohjauksen tavoitteita määrittäessä sekä oman organisaation että yhteiskunnan kannalta keskeiset tavoitteet. Erittäin

tärkeä on myös opiskelijälähtöinen näkökulma. Ohjauksen painopisteen tulisi olla ennakoivassa toiminnassa opintojen sujuvuuden varmistamiseksi. Silloin opiskelijalle taataan riittävä ohjaus, joka lähtee hänen omista tarpeistaan. Ohjauksen ennakoivuus ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet vähentävät opintojen myöhemmässä vaiheessa resursseja kuluttavaa korjaavaa toimintaa. (Tirkkonen, 2004, 47-48.)

Pasanen (2000, 106, 125) toteaa, että opiskelijan ohjaus on keino vastata aikuispedagogiikan uusiin haasteisiin. Opetus keskittyy faktatietojen kertomiseen, mutta ohjauksessa pääosassa on oppija ja oppiminen. Ohjauksen tehtävänä on varmistaa, että oppimista tapahtuu ja opiskelija saavuttaa asetetut tavoitteet. Perimmäinen tarkoitus on, että ohjaaja tekee itsensä vähitellen tarpeettomaksi, kun ohjattava oppii ohjaamaan itseään. Opiskelijaa autetaan kehittämään itselleen sisäisiä kriteerejä, jotka auttavat häntä valinnoissa ja päätöksenteoissa sekä arvioimaan ja analysoimaan omaa toimintaansa. (Eriksson, 2003, 35.)

2.4 Ohjausmuodot

Suomalaisessa koulujärjestelmässä on opinto-ohjaus perinteisesti jaettu kolmeen osaan: oppilaan kasvun ja kehityksen tukemiseen, opiskelun ja oppimisen ohjaukseen sekä ammatillisen suuntautumisen ohjaukseen. Aikuisopiskelijoiden ohjauksessa voidaan ensimmäisestä osa-alueesta käyttää pikemminkin nimitystä opiskeluun liittyvästä elämänhallinnan tukemisesta. (Yrjölä ym. 2004, 27.)

Tutoroinnilla tarkoitetaan opiskelijan ja opettajan välistä suhdetta, jolla pyritään edistämään opiskelijan opintojen etenemistä ja itsenäistä oppimisprosessin hallintaa. Vertaistutorointi taas tarkoittaa opiskelijoiden toinen toisensa ohjaamista. Yhteistä kaikelle ammattikorkeakouluissa tapahtuvalle ohjaukselle on vuorovaikutusprosessi, joka kestää koko opintojen ajan. (Isokorpi 2003, 111.)

Opintojen alussa järjestettävä opiskeluun orientoiminen on tärkeä osa opiskelun tukemista ja opiskelijan ohjausta. Orientaativaiheessa käydään läpi opiskeluprosessia, tavoitteita sekä käytettäviä opiskelumenetelmiä ja sen tavoitteena on muodostaa opiskelijalle kokonaiskuva nykypäivän opiskelusta ja auttaa uuden aktiivisemmän opiskeluotteen omaksumisessa. Yleensä asioita käsitellään myös koko opiskeluryhmässä, jolloin opiskelijat myös ryhmäytyvät paremmin. (Pasanen 2000, 126.)

Opiskeluprosessin alussa opiskelija luo ensimmäiset vaikutelmansa, jotka vaikuttavat jatkossa hänen tulkintaansa oppimisympäristöstä ja siihen liittyvistä henkilöistä. Ensivaikutelman muodostumiseen vaikuttavat ohjaajan eleet ja ilmeet, miten hän kuuntelee, katsoo ja reagoi, jopa hänen tapansa tervehtiä. Näiden pohjalta opiskelijalle muodostuu yleiskuva, joka toimii ikään kuin kehyksenä, jossa oppiminen tapahtuu ja jossa opiskelijat arvioivat vuorovaikutuksen onnistuneisuutta. (Lautamatti 2000, 113.)

Henkilökohtainen ohjaus

Henkilökohtainen ohjaus on yleisimmin käytetty ohjausmuoto ammattikorkeakouluissa. Ohjauksen saatavuus voi perustua opiskelijan omaan aktiivisuuteen. Henkilökohtainen ohjaus käsittää ura- ja rekrytointipalvelut, opintotoimitukset sekä muuhun opetukseen sisältyvän ohjauksen. (Kempe-Hakkarainen & Vaara 2008, 43-44.) Henkilökohtainen ohjauskeskustelu on yhteistyöprosessi, joka rakentuu jaetun asiantuntijuuden idealle. Opettajalla on asiantuntemusta koulutusorganisaatiosta ja oppimisprosessista, kun opiskelija puolestaan on oman elämänsä asiantuntija. Ohjauskeskustelu mahdollistaa molempien asiantuntijuuden käytön, siinä yhdessä oppiminen ja jakaminen kulkevat rinnakkain. (Putkuri 2005, 108.)

Opiskelijälähtöisyyden voidaan katsoa tarkoittavan sitä, että ohjaaja ottaa ohjattavan huomioon kokonaisvaltaisena yksilönä, eikä vain opintojaan suorittavana opiskelijana. Opiskelijoille on tärkeää henkilökohtainen vuorovaikutus ohjaajan kanssa. Tällöin ohjaajan kanssa voi keskustella esille nousseista ongelmistaan ja saada nopeasti apua. Ohjauskeskustelujen sisällöt vaihtelevat paljon opiskelijoiden tarpeista sekä ohjaajan ja ohjattavan välisen suhteen luottamuksellisuudesta riippuen. (Kallio & Kurhila 2000, 140, 145.)

Henkilökohtaisen ohjauksen tärkeä ja samalla aikaa vievä osa-alue on ohjattavan tukeminen. Ohjaajan tulee paneutua ohjattavan asioissa pintaa syvemmälle ja siksi tapaamisia yleensä tarvitaan useampia. Kohdatessaan ohjattavan yksilönä ohjaajan on ohjaustarpeita kartoittaessaan otettava huomioon myös ohjattavan elämäntilanne, mikä syventää ja avartaa ohjattavan tunteista. (Pekkari 2009, 166-168.)

Ryhmäohjaus

Ryhmäohjauksella tarkoitetaan pitkäaikaista ohjausta, joka on suunnattu yleensä pienehkölle ryhmälle, jolla on tietyt tavoitteet. Ryhmäohjaus on siten ohjausta ryhmässä ja ryhmän kautta. Ryhmäohjauksessa osallistujat saavat tilaa ja aikaa selventää ja pohtia omia tilanteitaan ja kysymyksiään. Samalla toteutuvat ryhmän elementit: yhteiset tavoitteet ja intressit, ryhmään kuuluminen ja sen palkitsevuus sekä vuorovaikutteisuus. Ryhmä tarjoaa osallistujille mahdollisuuden auttaa muita ja samalla huomata, että antaessaan muille tukea ja vahvistusta, saa itsekin oivalluksia. Ryhmä voi parhaimmillaan olla myönteinen paikka, jossa käsitellä henkilökohtaisia kysymyksiä. Toisaalta kaikille ryhmäohjaus ei sovi. Kaikki eivät halua avautua ryhmän kesken, jolloin ohjaus ei anna riittävästi välineitä ongelmien käsittelyyn. (Vanhalakka-Ruoho 2004, 135, 141-142.)

Särkijärven (2006, 56) mukaan ryhmäohjaus on tehokas ohjausmuoto, jossa opiskelijat saavat realistisen kuvan omasta tilanteestaan suhteessa muihin opiskelijoihin. Vertaisryhmät koetaan kannustaviksi ja motivoiviksi, koska opiskelijat huomaavat etteivät omat ongelmat ole ainutlaatuisia. Sen lisäksi keskustelut samassa tilanteessa olevien kanssa koetaan usein rohkaisevina.

Pienryhmäohjausta voi hyödyntää ohjauksessa soveltuvin osin, jolloin se antaa hyvän pohjan asioiden käsittelyyn ohjattavan vertaisryhmässä ja antaa kuvaa muiden ajatuksista ja pulmista. Keskustelu ohjattavan läheisten kanssa myös vie ohjausprosessia eteenpäin. (Pekkari 2009, 122, 166.)

Ryhmäohjauksessa voidaan käyttää apuna ns. kierrosmenetelmää, joka jakaa ajan ja puhemahdollisuudet tasan ohjattavien kesken, jolloin jokaisella on yh-

täläinen mahdollisuus tulla kuulluksi. Ohjaaja luo vuorovaikutukselliset puitteet ryhmän itsenäiselle työskentelylle, käynnistää ohjausprosessin, toimii konsulttina ryhmän tukena ja säätelee tarvittaessa puheenaiheita. Kierrosmenetelmän avulla voidaan minimoida ryhmäohjauksen tavanomaiset ongelmat, kuten puhelioiden dominointi tai hiljaisten vetäytyminen. Menetelmä opettaa samalla opiskelijoille ryhmässä tarvittavia perustaitoja: toisille kuuntelua, joillekin puhumista, osalle työskentelyä ryhmässä. (Lautamatti 2000, 114.)

Virtuaaliohjaus

Virtuaali- eli verkko-opiskeluun liittyy yleensä käsitteet etäopiskelu sekä itseopiskelu, mutta verkkoympäristössä on mahdollisuus myös vuorovaikutteisuuden ja yksilölliseen palautteeseen ja ohjaukseen esimerkiksi pienryhmän kesken. Ohjaajalta voi myös saada henkilökohtaisempaa palautetta kuin suurempaa ryhmää ohjattaessa. Ohjaajalle verkko-ohjaus voi olla ajankäytännöllisesti hankala menetelmä ja opiskelijat myös odottavat ohjaajalta verkossa nopeaa vastausta. (Lahti 2007, 157-159.)

Verkossa ohjauksen ja opiskelun aika- ja paikkarajoitukset ovat joustavamat. Samalla aikakäsitys muuttuu ja vuorovaikutukseen tulee viive verrattuna muihin ohjausmuotoihin. Verkko-ohjaus tapahtuu kirjoittamalla ja kaikki tekstit dokumentoituvat. Se saattaa osaltaan vaikuttaa heikentävästi opiskelijan innokkuuteen osallistua keskusteluun. Koska toisen osapuolen eleet ja ilmeet jäävät näkemättä, korostuu verkossa kirjoitustaito. (Mannisenmäki 2003, 42.)

Välittömiä ohjauksen välineitä ovat sähköposti ja verkkokeskustelut ja välillisiä verkkoympäristön rakenne ja verkkomateriaalit. Sähköposti sopii hyvin henkilökohtaiseen ohjaukseen ja kirjoitettuna viestinä se pakottaa oppijankin pohtimaan asioita. Jos ohjattavia on paljon, voi sähköpostien määrä ohjaajalle kasvaa suureksi ja viesteihin vastaaminen muuttua työlääksi. Erilaisissa verkkooppimisolustoissa käydään verkkokeskusteluita, joita ohjaa nimetty verkko-ohjaaja. Keskeinen ongelma verkkokeskustelujen ohjaamisessa ohjaajalla on oman aktiivisuuden määrä. Toisaalta ohjaajan on hyvä olla aktiivisena esimerkkinä opiskelijoille, mutta liiallinen aktiivisuus voi vähentää opiskelijoiden keskustelua. (Matikainen 2004, 131-134)

Verkkosivujen rakenteella voidaan vaikuttaa paljon opiskelijan liikkumiseen verkkoympäristössä ja tiedon omaksumiseen. Rakenteen suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon sekä ensi kertaa sivuille tulijat että kokeneet sivuston käyttäjät. Kaikki verkkotyökalut kuten oppimispäiväkirjan tai keskusteluryhmän käyttö pitäisi ohjeistaa ohjaavaan tyyliin. Ei riitä, että opiskelijoille annetaan tekninen ohjeistus vaan pitäisi myös perustella eri työkalujen käyttö opiskelumuotivaation lisäämiseksi. Myös verkkorakenteen ja -materiaalin suunnittelu tulisi nähdä ohjauksena tai ohjauksen välineinä, koska ne vaikuttavat paljon oppimiseen ja opiskeluun. (Matikainen 2004, 134-136.)

Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan opiskelijoiden toisilleen antamaa ohjausta. Se voi olla epävirallista tai osa virallista ohjausjärjestelmää. Vertaistuki on merkittävä voimavara opiskeluissa, jonka avulla oppiminen tehostuu ja opiskelutaidot kehittyvät. Se toimii erityisen hyvin uusien opiskelijoiden sitouttamisessa oppilaitokseen ja opiskelijayhteisöön ja se vähentää opiskeluun liittyviä yksinäisyyden tunteita. Vertaistuki voi parhaimmillaan olla antoisaa sekä ohjattaville että ohjaajalle. Ohjaaja joutuu työstämään tietoa aktiivisesti ennen asioiden opettamista, joka kehittää hänen kriittistä ajatteluaan ja oman oppimisen arviointia. (Eriksson, Mikkonen & Jyry 2003, 45-47.)

Vertaistutorointi ei ole yleensä yhtä työstettyä ja pitkälle vietyä kuin opettajatorointi. Opettajan ajattelu voi olla aika kaukana opiskelijoiden lähtökohdista, kun vertaistutor puolestaan ohjaa yleensä kokemuksensa kautta. Monista opettajien puhumista asioista tulee uskottavampia, kun vanhemmat opiskelijat tuovat ne esille. Vertaistutoroinnin tarpeellisuutta voidaan perustella myös nykyisellä työelämällä, joka vaatii vahvaa vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen hallintaa. (Eriksson, Mikkonen & Jyry 2003, 45-47.)

Myös opettajien mielestä vertaistutoroinnin myötä tapahtuva ryhmäytyminen ja yhteisöllisyys tukevat opiskelua. Eri vuosikurssien opiskelijoiden välinen vertaisohjaus ei usein ole mahdollista aikuiskoulutuksessa, sillä samanaikaisesti tai samassa paikassa opiskelevia eri vuosikursseja ei välttämättä ole. (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004, 87.)

2.5 Aikuisohjaus

Aikuisohjaus on lisääntynyt 2000-luvulla voimakkaasti, mutta ohjausmuodot ovat vielä hajanaisia. Vaikka aikuisten ohjaus, neuvonta ja tiedotus ovat osa elinikäistä oppimispolitiikkaa, ei niitä ole kehitetty riittävästi. Korkeakouluissa ei ole tarpeeksi aikuisopiskelua edistävää ohjausta, eikä ohjaukseen erikoistunutta henkilökuntaa. Myös ohjauskoulutus ja -tehtävät nähdään puutteellisina, eikä niihin sisälly tarpeeksi alan osaamista ja vastuuta. (Onnismaa 2007, 68-70.)

Koska kyseessä on haastava prosessi, aikuinen myös pohtii tarkkaan ja selvittää opiskeluun liittyviä asioita jo ennen opiskelemaan hakeutumista. Pernu (2009) kertoo, että aikuisilta tulee hakeutumisvaiheessa paljon kyselyitä esimerkiksi pääsyyntämahdollisuuksista sekä aikaisempien opintojen hyväksiluvuista eli ohjaus alkaa jo ennen kuin opiskelija on jättänyt hakemuksen oppilaitokseen.

Aikuisten päätökseen lähteä opiskelemaan sekä myöhempään opintojen suunnitteluun vaikuttaa osaltaan yleinen työmarkkinatilanne. Siksi myös jokaisella ohjaustyötä tekevällä tulisi olla riittävät tiedot vallitsevasta yhteiskunta- ja työvoimapolitiikasta. Ohjaajien tulee myös olla kykeneviä toimimaan aikuisopiskelijan tasavertaisena kumppanina ja käsittelemään ohjattavansa esittämiä kysymyksiä. (Helander 2006, 54-55.)

Aloittaessaan opinnot ammattikorkeakoulussa aikuisopiskelija siirtyy itselleen vieraaseen rooliin. Vuosien kokemus työelämässä on antanut varmuuden ja vahvan osaamisen työtehtäviin, mutta opiskellessa joutuu oppimaan uusia toimintatapoja. Aikuisopiskelijan edellisistä opinnoista voi olla jopa vuosikymmeniä aikaa ja opintomenetelmät ovat mm. tietotekniikan kehittymisen myötä muuttuneet. Aikuisopiskelijat ovat kuitenkin yleensä hyvin selvillä, mihin tähtäävät tutkinnon suorittamisella, jolloin täsmällisen ohjauksen antaminenkin on helpompaa (Pernu, 2009).

Ammattikorkeakoulututkintoa suorittavan aikuisen opiskelijan voi olla hankala hahmottaa ammattikorkeakoulun opiskelukäytänteitä. Opiskeluun ja suunni-

telmiin liittyy paljon uusia käsitteitä ja aikuisopiskelija tarvitsee hyvää ja henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa pärjätäkseen ja edetäkseen sujuvasti opinnoissaan. Opiskelijan itselleen asettamia tavoitteita ja niiden käytännön toteuttamista tukee yksilöllinen ohjaus opinto-ohjaajan tai opettajan kanssa opintojen eri vaiheissa. Riittävä ja asiantunteva ohjaus myös auttaa aikuisopiskelijan motivaation säilyttämisessä. (Pekkanen 2008, 25, 31-32.)

Aikuisopiskelijat asettavat ohjaukselle erilaisia haasteita kuin nuorisopiskelijat. Aikuisella on paljon aiempaa tietämystä ja taitoja ja hän on tottunut kantamaan vastuuta erilaisissa rooleissa. Vahvuutena on myös motivaatio oppia uutta, joka on saanut aikuisen hakeutumaan koulutukseen. Toisaalta aikuisella voi olla vaikeuksia omaksua oppijan rooli ja saada lähipiirinsä hyväksyntä opiskelulle. Myös uusien opetusmenetelmien ja opettajan roolin muuttuminen voivat vaatia sopeutumista. (Lehtinen & Jokinen 1996, 14-15.)

Hirvosen (2007, 27) mukaan aikuisopiskelijan ohjauksen tarpeen määrittävät elämäntilanne, aikaisemmat opiskelu- ja työkokemukset sekä opiskelutaidot. Aikuisopiskelijan elämässä työ, perhe, opiskelu sekä vapaa-aika nivoutuvat kiinteästi yhteen ja ajan sekä voimavarojen jakaminen elämään eri osa-alueiden kesken voi olla vaativaa. Opiskelun yhdistämiseksi muuhun elämään on ohjaajan tärkeää olla tietoinen opiskelijan lähtökohdista (Putkuri 2005, 105).

Aikuisopiskelijoiden ohjauksessa on tärkeää kokonaisvaltaisuus opiskelijan ja ohjaajan välisessä ohjaustilanteessa. Ohjauksessa tulee ottaa huomioon aikuisopiskelijan erityisyys, etenkin elämäntilanne, tausta ja työkokemus. Aikuisohjausta luonnehtii myös yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen, joustavuus ohjaustavoissa ja suuntautuminen uusiin tavoitteisiin. Tärkeä osa aikuisten ohjauksessa on tunnekokemusten huomioiminen, rohkaiseminen ja riittävä kannustaminen. Ohjauksen tavoitteena on varmistaa, ettei opiskelija jää yksin ja hänen sitoutumisensa opiskeluun pysyy vahvana. (Kempe-Hakkarainen & Vaara 2008, 21.)

Aikuisopiskelijoiden voidaan katsoa olevan työelämän asiantuntijoita, jotka tietävät millaista tietoa he tarvitsevat, mitkä asiat ovat ajankohtaisia ja millaisia

valmiuksia työelämä edellyttää. Tämän vuoksi aikuisilla on korkeat odotukset koulutuksen laadun suhteen. Koska opintojen suorittaminen työn ohessa vaatii järjestelyjä ja uhrauksia, aikuisopiskelijat odottavat oppilaitokselta, että opetusjärjestelyt ja opetuksen sisällöt sekä ohjaus- ja tukipalvelut hoidetaan hyvin. (Kempe-Hakkarainen & Vaara 2008, 22.)

Oman merkityksen opiskeluun ja oppimiseen tuovat myös aikaisempien opiskelujen erilaisuus ja eriaikaisuus, työelämäntuntemus sekä kokemusten monipuolisuus. Aikuisopiskelijat ovat näin ollen hyvin heterogeeninen ryhmä, joilla on erilaiset osaamistasot sekä aikaisemmat kokemukset. Merkittävä tekijä aikuisten oppimisessa on vanhasta poisoppiminen eli työskentelytapojen muutos. Vuosien aikana sisäistyneet käyttäytymis- ja toimintamallit ja omaksutut asenteet eivät ole hetkessä muutettavissa. Vanhat vakiintuneet tavat voivat muodostua suurimmiksi esteiksi ja rajoitteiksi oppimiselle. (Paane-Tiainen 2000, 15-16, 84.)

Opiskelijoilla on hyvinkin erilaiset valmiudet opiskeluun ja oppimiseen ja se on suuri haaste opintojen ohjauksesta vastaaville. Toiset ovat huomattavasti itseohjautuvampia ja osa tarvitsee runsaasti ohjausta edetäkseen opinnoissaan. Tavoitteena tulisi olla opiskelijan kasvu omatoimisuuteen eli liian yksityiskohtaista neuvontaakaan ei tulisi jatkuvasti antaa. Ohjauksen tulee olla henkilökohtaista ja ottaa huomioon yksilölliset erot ohjauksen tarpeessa. (Kolehmainen 2004, 23-24.)

Aikuisella opiskelijalla on itsellään aktiivinen rooli oman oppimisprosessinsa hallinnassa, mutta hänkin tarvitsee ohjausta ammatillisen osaamisensa vahvistamisessa ja opintojensa sujuvassa etenemisessä. Yksi ammattikorkeakoulujen ohjauksen tärkeä tehtävä onkin tutkinnon suorittamisaikojen venymisen sekä opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen (Isokorpi 2003, 111.)

2.5.1 Uudet oppimisympäristöt

Nykypäivän työelämä edellyttää työntekijöiltä uudenlaisia ongelmanratkaisutaitoja ja opiskelijoiden ammatilliselle kehitykselle on tärkeää, että he jo opiskeluaikana pääsevät ratkomaan oman alansa asiantuntijoiden tavoin moni-

mutkaisia ongelmia. Siksi ammattikorkeakouluilta edellytetään läheistä kanssakäymistä työelämän kanssa erilaisissa projekteissa. Opiskelijoilla tulee olla valmiudet toimia verkko-oppimisympäristöissä, joita hyödyntämällä voidaan saattaa opiskelijat, opettajat ja työelämän edustajat yhteen ilman sitoutuneisuutta aikaan ja paikkaan. (Nissinen 2003, 222-223, 226.)

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan kokonaisvaltaisempaa toimintaympäristöä, johon lasketaan opettajan, opiskelijan ja ympäristön lisäksi kuuluvan myös erilaiset oppimisenäkemykset ja toimintamuodot, oppimislähteet sekä oppimisyvälineet. Oppimisympäristö on muutakin kuin oppilaitos, fyysinen tila, jossa opiskelu tapahtuu. Itse opiskeluun liittyy paljon muitakin asioita, kuten tunteet, asenteet ja oppimisilmapiiriin vaikuttavat tekijät. (Mäkinen 2002.)

Oppimisympäristö voidaan jakaa suljettuihin sekä avoimiin oppimisympäristöihin. Tämän karkean jaon väliin mahtuu monenlaisia versioita. Perinteisen eli suljetun oppimisympäristön toimintaan osallistuu yleensä tietty ryhmä, jonka ajallinen toiminta on etukäteen määrätty esimerkiksi opetussuunnitelmassa. Opetuksen sisällöllinen tieto koostuu faktoista ja kurssi etenee sovituin kokonaisuuksin kohti tiettyä päämäärää. Opetuksessa ei juuri oteta huomioon opiskelijoiden aiempaa osaamista. Avoin oppimisympäristö on päinvastainen. Siinä on monta tapaa saavuttaa opiskelun päämäärä ja opiskelu perustuu jatkuvaan oppimisen ajatteluun. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset hyödynnetään ja hänellä on mahdollisuus hankkia tieto eri lähteistä. Opetus on aikataullisesti vapaampaa kuin perinteisessä opiskelussa. (Paane-Tiainen 2000, 30-31.)

Monimuoto-opiskelun käsite syntyi aikuiskoulutuksen kehittymisen myötä. Sen keskeisenä tavoitteena on tarjota etäopetuksen sekä teknisten apuvälineiden avulla koulutusta, joka joustaa opiskelijan elämäntilanteen mukaan ja mahdollistaa opiskelun työn ohessa. Monimuoto-opiskelun avulla on haluttu jäsentää oppimistapoja ja -tilanteita aikuisopiskelijan kannalta mielekkäämmiksi ja nostaa oppijan itsenäisyyttä ja aktiivisuutta oman oppimisen tekijänä. Samalla opetus on muuttunut perinteisestä luokkahuonesidonnaisesta monimuotoisempaan opetukseen, joka pitää sisällään lähiopetusta, etäopiskelua ja ohja-

ukseen sekä itseopiskelun yhdistämiseen perustuvia opintojen toteuttamistapoja. (Paane-Tiainen 2000, 16.)

Koli (2003, 153-154) toteaa, että ammattikorkeakouluihin on tullut uusia opetusmenetelmiä perinteisen opettajajohtoisen opetuksen rinnalle. Opiskelijat osallistuvat työelämäprojekteihin, työharjoitteluun sekä suorittavat kursseja itsenäisesti verkossa. Uudet oppimistavat irtaannuttavat opiskelijan muista opiskelijoista, jolloin heiltä saadun vertaistuen määrä vähenee. Opiskelumuu-
tojen monipuolistuminen asettavat sekä opettajan että opiskelijan uusien haasteiden sekä edellyttävät uusien toimintatapojen oppimista. Opiskelijalla on vastuu oppimisestaan, joka edellyttää itsenäistä työskentelytaitoa ja kykyä reflektoi-
vaan työskentelyyn. Reflektiolla tarkoitetaan prosessia, jossa opiskelija aktiivisesti tarkastelee ja sulattelee oppimistaan ja peilaa niitä aikaisempiin tietoihinsa ja kokemuksiinsa. Samalla opettaja tarvitsee kykyä tukea tässä prosessissa ja taitoa ohjata opiskelijaa kohti päämäärää. (Paane-Tiainen 2000, 31, 37, 52.)

2.5.2 Roolien muuttuminen

Nykyään opiskeluun liittyy olennaisesti opintojen ohjaus. Aikuisopiskelijan kohdalla voi tuen ja ohjauksen hakemisessa olla esteitä, koska heillä ei välttämättä ole ollut mahdollisuutta siihen aiemmissa opinnoissaan. Nämä esteet pohjautuvat yleensä vanhoihin tottumuksiin ja omaksuttuihin näkemyksiin rooleista. Perinteisesti opettaja on ollut tiedonjakaja, joka opettaa, antaa arvosa-
noja ja jolle on palautettu valmis työ. Vanhanaikaisen tiedon kaatamisen si-
jaan opettajan tärkeimpänä tehtävänä on nykyään tukea opiskelijoiden itse-
näistä työskentelyä sekä ammatillista kehittymistä. Opintojen alkuvaiheessa
aikuisopiskelija saattaa odottaa opettajan toimivan entisen tavan mukaisesti. Kriittisin vaihe onkin juuri opintojen alussa, jolloin vastustetaan kaikkea uutta. Silloin ohjauksen tarve on suurin ja opiskelijan on hyvä hakea tukea ohjaajas-
ta, mutta juuri opintojen alkuvaiheessa aikuisopiskelijat ovat usein arkoja ot-
tamaan yhteyttä opettajaan. (Paane-Tiainen 2000, 80-82, 84.)

Opettajan työ ja osaamisvaatimukset ovatkin muuttuneet voimakkaasti ammattikorkeakoulussa 1990-luvun alkuun verrattuna. Ammattikorkeakouluissa tapahtuneiden rakenteellisten muutosten myötä oppilaitosten tehtäväkenttä on laajentunut. (Auvinen 2006, 27-29.) Nopea tietotekniikan kehitys, muuttuneet oppimiskäsitykset ja -ympäristöt sekä nopea kansainvälistyminen ovat muuttaneet ja muuttavat yhä opettajan työtä (Opetusala 2002, 8).

Auvinen (2006, 27-29) toteaa, että muutosten takia opettajilta vaaditaan monenlaista osaamista perinteisen opetustyön lisäksi. Työn vaatimukset ovat kasvaneet, monipuolistuneet ja työmäärä on lisääntynyt. Opettajalta vaaditaan aiempaa vankempaa oman alan sekä teoreettista osaamista että käytännön työelämän tuntemusta. Opettajan työ koostuu nykyisin perinteisen opettamisen lisäksi lukuisista muista tehtävistä. Opiskelussa hyödynnetään entistä enemmän työelämän tarjoamia oppimisympäristöjä ja opettaja toimii yhteyksien luojana sekä työelämäperustaisten kokonaisuuksien toteuttajana. (Auvinen 2005, 2.)

Aiemmin opettajat työskentelivät itsenäisesti, mutta nykyään korostuu opettajien välinen yhteistyö. Opettajien on rakennettava työelämäyhteyksiä, suunniteltava opetus opiskelijälähtöiseksi, ohjattava ja tuettava uusilla opetusmenetelmillä tapahtuvaa oppimista sekä verkostoprosesseja. Ohjaajan rooli opettajan työssä korostuu uusia opiskelutehtäviä suunnitellessa. Ne on suunniteltava niin, että opiskelija voi itse ottaa vastuun oppimisestaan ja opettaja ohjaa tiedon rakentumista. Verkko-opetuksen tuomia uusia haasteita opettajille ovat yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden huomioiminen, erilaiset verkkokeskustelut sekä yksilö ja ryhmäohjaus. Uusien oppimisympäristöjen ja oppimismenetelmien myötä opettajien on hallittava tiimissä työskentely, projektien ohjaaminen, itseohjautuvuuden tukeminen, työelämäsuhteiden muodostaminen sekä tietoverkkojen hyödyntäminen. (Laakkonen 2003, 277, 279)

Ohjaajalla on työssään erilaisia rooleja. Ohjaajan rooli vaihtelee opiskelijan tarpeen ja tilanteen vaatimusten mukaisesti. Kolin (2003, 164) mukaan ohjaaja voi toimia tutkijana, auttajana, ohjaajana tai valmentajana. Laakkonen (2003, 278) puolestaan näkee ammattikorkeakoulun ohjaajalla olevan kuusi roolia: johtaja, ohjaaja, opettaja, havainnoija, arvioija ja palautteen antaja.

Myös opiskelijan rooli on muuttunut passiivisesta tiedon vastaanottajasta aktiiviseksi tiedon käsittelijäksi. Vanhanaikainen kuuntelu ja muistiinpanojen tekeminen eivät enää riitä, vaan opiskelijalla on vastuu omasta oppimisestaan. Se edellyttää aktiivista ja itsenäistä otetta omaan työskentelyyn ja halua kehittää itseään. Nykyiset opiskelumuodot ja oppimisympäristöt edellyttävät enenevästi, että opiskelija kykenee itsenäiseen työskentelyyn. Opiskelijan odotetaan ottavan yhteyttä oma-aloitteisesti ohjaajaan, on kyse sitten keskeneräisestä työstä tai opintosuunnitelmien tekemisestä. (Paane-Tiainen 2000, 36-37, 82.)

Opiskelijat opiskelevat nykyään yhä enemmän fyysisesti erillään opettajasta ja opettajan vaikutusmahdollisuudet ovat tällöin erilaiset kuin perinteisiä opetusmenetelmiä käyttäen. Ammattikorkeakouluopiskelu vaatiikin opiskelijoilta huomattavasti enemmän omaa aktiivisuutta, vastuunottoa ja opiskelun suunnittelua ja tavoitteiden asettamista itselleen. Oppimisprosessit on suunniteltava selkeiksi tavoitteellisiksi kokonaisuuksiksi, jotta niitä voidaan oikea-aikaisesti ohjata. (Koli 2003, 154.)

2.5.3 Itseohjautuvuus

Onnismaan (2003, 194) mukaan suomalainen aikuiskoulutusjärjestelmä on suurelta osin suunniteltu itseohjautuville ja sujuvasti nykyaikaisen tietotekniikan hallitseville opiskelijoille. Parhaiten menestyvät siis ne, joilla on jo valmiiksi hyvät opiskeluvälineet ja vaarana on, että puutteellinen tai tehoton ohjaus rajoittaa heikompien opiskelijoiden mahdollisuuksia tehokkaaseen ja johdonmukaiseen opintojen etenemiseen. Itseohjautuva opiskelija on motivoitunut, suunnitelmallinen, oma-aloitteinen, luova, joustava ja luottaa itseensä. Hän on myös kykenevä kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun, asioiden järkipäiseen harkintaan ja ymmärtämään oman toimintansa seuraukset. (Valleala 2007, 71.)

Kolehmainen (2004, 24) arvioi, että toisilla opiskelijoilla on paremmat edellytykset itseohjautuvuuteen kuin toisilla. Kun toiset selviytyvät hyvin omatoimisesti, tarvitsevat toiset runsaasti ohjausta päästäkseen eteenpäin. Yleisesti aikuista opiskelijaa pidetään itseohjautuvampana kuin lapsia ja nuoria. Aikuisen voidaan olettaa olevan vastuullisempi ja omaavan kyvyn päättää omista

asioistaan. Valleala (2007, 71) viittaa kuitenkin Pascal-Leonen ja Irwinin vuonna 1998 tekemään tutkimukseen, jossa selvisi, että aikuisetkaan eivät itsestään selvästi ole itseohjautuvia opiskeluun liittyvissä tilanteissa etenkin jos aikuisen aiemmissa opinnoissa itseohjautuvuutta ei ole edellytetty. Avoimessa oppimisympäristössä opiskelijalta edellytetään itseohjautuvuutta ja aktiivisuutta. Hänellä on ratkaisuvallaa oman työnsä suunnittelun, ajoituksen ja toteutuksen suhteen. Samalla oppimisprosessissa nousevat etusijalle oppimaan oppiminen, tiedon hankinta ja arviointi sekä muutoksen sietokyky. Koska opettajan rooli on muuttunut enemmän ohjaavaksi ja prosessia ylläpitäväksi, liittyy opiskeluun myös totuttautumista riippumattomaan ja itsenäiseen työskentelyyn. Itseohjautuvuudessa kyse ei kuitenkaan ole pelkästään oppimisprosessin teknisestä hallinnasta vaan myös opiskelijan sisäisen tietoisuuden laajentamisesta. Varsinkin aikuisopiskelijat kokevat tärkeäksi, että voivat hallita omaa oppimistaan, oppimistilanteita ja niitä koskevia ratkaisuja. (Kiviniemi 2000, 71, 74.)

Itseohjautuvuuden rinnalle voisi ohjauksen tavoitteeksi nostaa opiskelijan ohjaamisen autonomisuuteen. Autonominen opiskelija tietää miten ja milloin toimia yhteistyössä, tunnistaa oman ohjaustarpeensa ja on tietoinen mahdollisuuksistaan saada apua ja ohjausta. Tällöin opiskelijan sisäinen motivaatio ohjaisi tilannetta, eikä opiskelija keskittyisi pelkästään olemaan ohjauksen kohteena. Opiskelijan ohjaaminen autonomisuuteen vaatii opintojen alkuvaiheessa keskustelua ohjaussuhteen luonteesta ja mahdollisuuksista erityisesti opiskelijan näkökulmasta. (Kempe-Hakkarainen & Vaara 2008, 43.)

2.6 Opintojen henkilökohtaistaminen

Aikuisopiskelijat etenevät usein opinnoissaan omaan tahtiin. Puhutaan opintopolusta, johon vaikuttavat opiskelijan aikaisempi kokemus, osaaminen ja elämäntilanne. Opiskelu tapahtuu osin oman ryhmän mukana, mutta henkilökohtaisten valintojen myötä jokainen opiskelija tekee polustaan omanlaisen ja omakohtaisen. Tämä tekee opiskelusta mielenkiintoista, mutta samalla haasteellista. (Paane-Tiainen 2000, 87.)

Opintojen henkilökohtaistuksessa ohjaavat opettajat joutuvat sovittamaan uudella tavalla opiskelijan aiemmat kokemukset ja tavoitteet koulutusmahdollisuuksiin. Henkilökohtaistaminen on toiminnan rakentamista yhdessä opiskelijan kanssa, jonka lähtökohtana ovat opiskelijan tavoitteet ja tarpeet. Siinä otetaan huomioon aikuisopiskelijan ohjaus-, neuvonta- ja opetustarpeet opiskelun eri vaiheissa. (Onnismaa 2007, 72.)

Saranpään (2008, 24) mukaan henkilökohtaistaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joiden avulla oppimisprosessia ja osaamisen kehittymistä yksilöllistetään. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu opiskelijan aiemman osaamisen tunnistaminen, jonka myötä hahmottuvat kehittämisen tarpeet. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen liittyy puolestaan tiiviisti henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. HOPSin avulla on tarkoitus laatia opiskelijalle yksilöllinen opintopolku ja tukea opintojen etenemistä. Tyypillisimmillään HOPSin laatimisessa selvitetään, mistä opiskelija voi saada hyväksiluvun, paljonko opintopisteitä jää suoritettavaksi ja missä ajassa opinnot on mahdollista suorittaa loppuun. (Kallberg, 2008.)

2.6.1 Aiemman osaamisen tunnistaminen

Ammattikorkeakouluilla on annetun asetuksen mukaan velvollisuus huolehtia, että opiskelijat saavat tutkintosäännössä määrätyin perustein lukea tutkintoa suorittaessaan hyväkseen muussa korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja tai korvata tutkintoon kuuluvia osia muilla vastaavilla opinnoilla tai työkokemuksella (A 15.5.2003/352).

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen liittyy keskeisesti elinikäisen oppimisen edistämiseen, koulutuksen kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. Sen tavoitteena on lisätä oppimismyönteisyyttä, edistää opintojen etenemistä ja joustavaa suorittamista. ”Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen perustuu siihen ajatukseen siitä, että vain opiskelijan osaaminen on tärkeää, ja se, missä ja miten osaaminen on hankittu, menettää merkityksensä.” (Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa 2007, 22.)

Saranpään (2008, 20) mukaan yksi ammattikorkeakoulujen kriittisistä menestystekijöistä on aikuisopiskelijoiden erityistarpeiden huomioon ottaminen. Tunnustamisella tarkoitetaan aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista, joka hyväksyy osaamisen karttumisen myös kouluorganisaatioiden ulkopuolella. Siinä arvioidaan opiskelijan osaamista tutkinnon osaamistavoitteiden perusteella ja sen paikka on opintojen alkuvaiheessa, HOPSin laatimisen yhteydessä. (Ängeslevä 2009.)

Aiemman osaamisen tunnustaminen voi helpottaa opiskelemaan lähtemistä ja motivoida opiskeluun. Sen avulla voidaan tarkentaa opintojen sisältöä, välttää koulutuksen päällekkäisyyttä ja keskittyä opiskelijan kannalta keskeisiin kehittämisen kohteisiin. Samalla säästyy opiskelijan voimavaroja ja opintoaika lyhenee. (Saranpää 2008, 20.) Toisaalta Vanhanen ja Pernu (2007, 69) ovat havainneet, että monet opiskelijat haluavat silti osallistua opintojaksoille, joista saisivat hyväksiluvun, koska ovat epävarmoja osaamisestaan, etenkin jos se on hankittu työssä.

Oppilaitokselta AHOT-menettely edellyttää opintojaksojen osaamistavoitteiden selkeää kirjaamista opetussuunnitelmaan sekä koko prosessin yhtenäistä kuvaamista ja lähes strukturoitujen ohjeiden laatimista. Kansainvälisesti on todettu, että AHOT-prosessia varten tulee myös resursoida riittävästi aikaa opiskelijoiden ohjaukseen. (Kallberg 2008, 79) Tunnustamisen tekijän on otettava jokainen opiskelija yksilönä, keskityttävä hänen henkilökohtaiseen osaamiseensa sekä kehittymistavoitteisiinsa ja -vaiheisiinsa (Saranpää 2008, 20).

AHOT -menettelyn toimivuudesta on hyötyä myös korkeakoululle. Sen avulla säästyy resursseja päällekkäisten opintojen vähenemisen myötä, työelämän tarpeisiin vastaaminen vahvistuu ja yhteistyö lisääntyy sekä korkeakoulun sisällä että ulkopuolisten sidosryhmien kanssa. Samalla kilpailukyky ja kansainväliset valmiudet paranevat, laatutietoisuus lisääntyy ja opiskelijapotentiaali laajentuu. (Oppimisesta osaamiseen 2009, 10.)

2.6.2 Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Henkilökohtainen opintosuunnitelma eli HOPS on opiskelijan itselleen laatima tutkintoon tähtäävä suunnitelma opintojen kokonaisuudesta sekä aikataulusta. Se perustuu oman koulutusohjelman opetussuunnitelmaan. HOPSissa opiskelija kuvaa omat lähtökohdat ja tavoitteet sekä pohtii urasuunnitelmiaan ja opiskelutaitojaan. (Kurikkala, 2004, 10.)

HOPSin laatiminen alkaa opintojen alussa ja sitä voi täydentää opintojen edessä. Opintojen alussa selvitetään opiskelijan aikaisemmat opinnot, työkokemus, mahdolliset hyväksiluvut ja korvaavuudet. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla opiskelijan on helpompi selkeyttää oman opiskelun lähtökohdat, opintoihin kuluva aika ja päämäärät. (Hirvonen, 2007, 12.)

Sitä laadittaessa tarvitaan suunnitelmallisuutta sekä opintojen sovittamista muuhun elämään. Opiskelija laatii henkilökohtaisen opintosuunnitelman itse, mutta voi saada tukea sen tekemiseen ohjaajalta. Opintojen alussa HOPSin tekeminen voi tuntua vaikealta, koska silloin ei ole välttämättä käsitystä siitä millainen suunnitelman pitäisi olla. (Paane-Tiainen, 2000, 89-90.)

HOPSin tarkoituksena on selkeyttää opiskelun lähtökohtia ja opintojen etenemistä päämäärään sekä tukea perhe-elämän ja opiskelun yhteensovittamista. HOPS auttaa opiskelijaa tunnistamaan erilaisia oppimisen tarpeita liittyen ammatilliseen kasvuun ja kehittymiseen. Sen voi laatia joko kokonaisvaltaisesti opetussuunnitelman mukaisesti edeten tai oppiainekohtaisesti. HOPS luo kehykset ja etenemisaikataulun opinnoille ja tukee suunnitelluissa asioissa pysymistä. (Paane-Tiainen, 2000, 89-90.)

2.7 Hyvän ohjauksen edellytykset

Ojasen (2006, 171) mielestä onnistunut ohjaus on saman aikaan sekä aktiivista tiedonkäsittelyä että auttavaa vuorovaikutusta ohjaajan ja ohjattavan välillä. Ohjaajan tärkein tehtävä on tukea ohjattavan konstruoimisprosessia eli tukea ohjattavan tietoisuutta omista käsityksistä. Hyvä ohjaaja kannustaa, innostaa

ja rohkaisee ohjattavaa, antaa palautetta sekä etsii mahdollisuuksia. Motivaation ylläpitämiseksi ohjaaja voi herätellä ohjattavassa innostavan tavoitteen tulevaisuudessa ja miettiä yhdessä tavoitteiden jakamista konkreettisiin osatavoitteisiin, joka auttaa myös ajankäytön suunnittelussa. (Pekkari 2009, 169-170.)

Ohjauksella on oltava selkeä tavoite ja riittävästi aikaa. Hyvä ohjaus auttaa ohjattavaa pääsemään asioissa eteenpäin ohjauksen jälkeen ja antaa hänelle taitoja selviytyä jatkossa vastaavien ongelmien kohdalla. Ohjaajan on myös muistettava opiskelijan olevan itse paras asiantuntija omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. (Kurikkala 2006, 61-62.) Keskeinen tekijä ohjauksen onnistumiselle onkin kuunteleminen. Ohjaajan on pyrittävä kuuntelemaan ohjattavaa ja ymmärtämään häntä hänen omista lähtökohdistaan. Ohjaajan on seurattava aktiivisesti sekä itsessään että ohjattavassaan tapahtuvia reaktioita ja varottava tekemästä liian hätäisiä johtopäätöksiä. Ohjaajan on esitettävä kysymyksiä, jotka tarjoavat lisää informaatiota. Aktiivinen kuunteleminen vaatii ohjaajalta myönteistä ja tiedonhaluista asennetta sekä aitoa kiinnostusta ohjattavan tilannetta kohtaan. (Isokorpi 2003, 122-123.)

Aikuisopiskelijoiden ohjaus edellyttää kykyä kohdata toinen ihminen, ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja sekä koulutustuntemusta. Ohjaajalla tulee olla vastaanottavainen, positiivinen suhtautuminen ohjattavaan ja hänen tarpeisiin. (Ahonen & Kakko 2008, 10-11.) Ohjauksen tulee pohjautua osapuolien väliin avoimuuteen ja rakentavaan vuorovaikutukseen, eikä olla pelkästään ohjaajan yksipuolista tiedottamista. Ohjaajan tulee ymmärtää opiskelijoiden erilaisuus ja kohdata henkilöt yksilötasolla. (Määttä & Laaksonen 2005, 12.)

Jotta ohjaus voisi onnistua, on ohjaajalla oltava halu ja into ohjata opiskelijoita niin ryhmänä kuin yksilöllisestikin. Ohjaajan on osattava reagoida aktiivisesti yksilöiden ja ryhmän tarpeisiin. Ohjaajan on oltava oman alansa asiantuntija, mutta valmis myös vastaanottamaan uutta tietoa opiskelijoilta. Hyvä ohjaaja kohtelee opiskelijoita oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti, on suora ja rehellinen. Ohjaajan on oltava työssään omana persoonanaan ja hänellä on oltava riittävät ajalliset resurssit kiireettömään ohjaukseen. Hyvän ohjaajan ominaisuuksiksi voisi listata nöyryyden, herkkyyden, avoimuuden ja epävarmuuden

sietokyvyn. Hän on myös oikeudenmukainen, suora ja rehellinen. Ohjaajan tulee valmistautua hyvin ohjaustapaamiseen ja varattava riittävästi aikaa ja läsnäoloa ohjattavilleen. Hänellä on työssään myös eettinen vastuu ja hänen toimintansa on oltava systemaattista ja jatkuvaa. (Isokorpi 2003, 123-126.)

Ohjauksen onnistumiseksi on oppilaitoksen varmistettava, että niin opiskelijat kuin henkilöstökin tietävät, millaisia ohjauspalveluja on tarjolla ja kuka mistäkin on vastuussa. Ohjauksessa työskentelevälle henkilökunnalle on järjestettävä koulutusta ja tukea. Jos henkilöstö ei ole kunnolla perehtynyt ohjaustehtäviinsä, ei ohjauspalveluja käyttävä opiskelija voi saada laadukasta ohjausta. Ohjaushenkilöstöllä tulee olla yhtenäinen käsitys toimintatavoista, työnjaosta, resurssoinnista ja ohjauksen hallinnoinnista. (Vuorinen ja Sampson 2000, 50-51).

Tärkeä tekijä ohjauksessa on ohjaajan asenne ja kuinka hyvin ohjauksen tavoitteet on hahmotettu ja sisäistetty. Jotta ohjauksen tavoitteet selkiintyisivät, on tärkeää hahmottaa koko ammattikorkeakoulun tehtävä ja tavoitteet sekä ymmärtää, että opiskelijaa oikein tukeva ohjaustoiminta on kaikkien osapuolten parhaaksi. (Kolehmainen 2004, 24.) Ohjaajalla on oltava tunne omasta vaikuttavuudestaan, tietoisuus itsestään, omasta merkityksellisyydestään ja tehokkuudestaan. Omavaikutuksella tarkoitetaan ohjaajan henkilökohtaista suhdetta omaan ajatteluun ja toimintaan, jotka vaikuttavat myös toisen henkilön ajattelun arvostukseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajan ollessa tietoinen omavaikutuksestaan, on hän työssään motivoituneempi. (Ojanen 2006, 142.)

Vanhanen-Nuutisen (2004, 58) mukaan Elina Arasolan (2003) tutkimuksessa ammattikorkeakouluopiskelijat pitivät hyvän ohjauksen edellytyksinä oppilaitoksen toimia, ohjaajan suhtautumista opiskelijaan sekä opiskelijan suhtautumista ohjaukseen. Hyvänä ohjauksena pidettiin yksilötasolla opiskelijaan vaikuttavaa ohjausta, joka vaikuttaa opintojen etenemiseen ja työuralla menestymiseen. Hyvän ohjauksen esteinä puolestaan nähdään ongelmat tiedonkylässä, ajanpuute ja vaikeus tavoittaa opettajia. Myös ohjaajan sekä ohjattavan itsensä haluttomuus ja motivaation sekä tiedon puute vaikeuttaa hyvää ohjausta.

Kempe-Hakkarainen ja Vaara keräsivät tutkimuksessaan (2008) palautetta puoli vuotta opiskelleilta aikuisilta sosionomi-opiskelijoilta koskien opintojen aloitusvaihetta. Tutkimuksessa selvisi, että aika, kiireettömyys sekä henkilökohtainen neuvonta ja ohjaus ovat tärkeitä elementtejä opintojen alkuvaiheessa. Henkilökohtaisen ohjauksen riittävyys ja ohjauksen joustava saatavuus korostuvat opintojen aloitusvaiheessa. Opintojen alussa tulee kiinnittää huomiota myös opiskelijoiden atk-taitoihin, opiskeluvälmiuksiin ja uusien opiskelumenetelmien harjoitteluun. Myös turvallinen ryhmä ja vertaistutorointi koettiin tärkeiksi tukimuodoiksi. Hyvä ja luottamuksellinen suhde ohjaajaan ja opiskelutovereihin antaa tukea ja turvallisuutta. Vertaistutoreilta koettiin saattavan lisää varmuutta omaan opiskeluun ja opintojen sujumiseen. (Kempe-Hakkarainen & Vaara 2008, 26-27.)

3 AIKUISTEN OHJAUSPROSESSI JAMKISSA

Ammattikorkeakouluille on laissa määritelty yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi tukea opiskelijoiden ammatillista kasvua tarjoamalla tietopohjaisen opetuksen lisäksi (L9.5.2003/351.). Myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy:n ja Opetusministeriön välisessä tavoitesopimuksessa vuosille 2007 – 2009 määritellään opintojen kehittämisen painopisteiksi mm. ohjaus- ja neuvontapalvelut, joiden lisäksi erityistä huomiota tulee kiinnittää yksilöllisiin opintosuunnitelmiin, osaamisen tunnustamisen käytäntöihin sekä tutkintojen läpäisyyn. Samassa sopimuksessa sovitaan myös aikuiskoulutuksen tehostamisesta verkko-opintojen ja muiden aikuisväestölle soveltuvien koulutusmuotojen lisäämisellä sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen kehittämisellä.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on otettu 1.1.2009 käyttöön uusi ohjausjärjestelmä, joka perustuu oppilaitoksen pedagogiseen strategiaan. Pernun mukaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun aikuisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden päätavoitteet ovat oppilaitoksen vetovoimaisuus, aikuisopiskelijoiden valmistumisaika 2,5 vuotta sekä opiskelijoiden työllistyminen valmistumisen jälkeen (Pernu 2009).

Tutkintosäännön mukaan ohjauksen tavoitteena on tutkinnon suorittaminen ohjeajassa sekä hyvinvoiva ja ammattitaitoinen yksilö, joka työllistyy suorittamansa tutkinnon mukaisiin tehtäviin. Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta opintoihinsa koko tutkinnon suorittamisen ajan. (Tutkintosääntö 2009.) Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kaikille ohjauksessa työskenteleville järjestetään ohjauskoulutusta. Peruskoulutus on pakollinen kaikille ja tutoreina toimiville opettajille on sen lisäksi erityiskoulutusta. (Pernu 2009.)

Ohjaus jakautuu oppimisen ohjaukseen, ura-ohjaukseen, tukiohjaukseen sekä opastukseen ja neuvontaan. Oleellinen osa ohjausta on myös itsetuntemusohjaus. Opintojen aikana opiskelijalla on tarvittaessa mahdollisuus saada tukea opintojen ohjaajalta, opintopsykologilta tai opettajatutorilta.

Ohjaus JAMKissa jaetaan ns. Front Office ja Back Office –toimintoihin. Front Office –palveluiden toimijoita ovat mm. opettajat, opintojen ohjaaja ja koulutuspäällikkö ja he työskentelevät ensisijaisesti opiskelijan kanssa. Back Office – palveluihin kuuluvat opiskelijakunta JAMKO ja tukipalvelut ja ne vastaavat Front Office –palveluiden toimivuudesta ja kehittämisestä työskennellen ensisijaisesti henkilöstön kanssa. (Ohjaus 2009, 8.)

3.1 Ohjauksen päävaiheet JAMKissa

Hakeutumisvaihe

Ohjaus alkaa jo ennen opintojen aloittamista. Hakeutumisvaiheessa neuvotaan oppilaitokseen hakemista harkitsevia opintoihin liittyvissä kysymyksissä. Tähän vaiheeseen kuuluu myös opiskelijarekrytointi. (Ohjaus 2009, 5.)

Opintojen aloitus

Ohjaukseen opintojen alkuvaiheessa sisältyy orientoituminen ja sitoutuminen opiskeluympäristöön, ohjaustarpeen arviointi sekä oppimisen ja osaamisen kehittymisen tukeminen. Opiskelija perehdytetään korkea-asteen opiskeluun ja opiskelutekniikoihin, häntä tuetaan omien voimavarojensa löytämisessä sekä neuvotaan opintososiaalisissa asioissa. Opiskelijan kanssa laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) sekä urasuunnitelma. Tärkeä

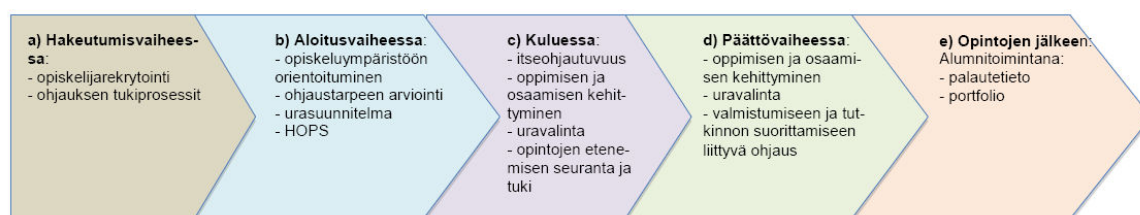
osa alkuvaiheen ohjauksessa on opiskelijan aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Opiskelija voi anoa aiemmin suorittamiensa opintojen tai muulla tavoin hankkimansa osaamisen hyväksilukemista osaksi henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa. (Ohjaus 2009, 5; Opinto-opas.)

Opintojen etenemisvaihe

Opintojen etenemisvaiheessa keskitytään tukemaan opiskelijan itseohjautuvuutta sekä oppimisen ja osaamisen kehittymistä. Opettajatutorin tehtävänä tässä vaiheessa on seurata opintojen etenemistä ja tukea uravalintaa käymällä vuosittain opiskelijan kanssa uraohjauskeskustelu. KV-koordinaattori ohjaa kansainvälisestä vaihdosta tai harjoittelusta kiinnostuneita opiskelijoita sekä tiedottaa jatko-opiskelumahdollisuuksista yhteistyökorkeakouluissa. (Ohjaus 2009, 5, 10.)

Opintojen päättövaihe

Opintojen päättövaiheessa jatkuu oppimisen ja osaamisen kehittymisen tukeminen ja korostuu valmistumiseen ja tutkinnon suorittamiseen liittyvä ohjaus. Opiskelija saa tukea opinnäytetyön tekemisessä ja harjoittelun suorittamisessa sekä valmistumisen jälkeisessä työllistymisessä. Opintojen jälkeisessä alumnitoiminnassa kerätään palautetta opiskelijoilta. (Ohjaus 2009, 5.)

KUVIO 1. Ohjauksen päävaiheet JAMKissa

3.2 Ohjauksen toimijoita

Opiskelija

Opiskelija nähdään ohjauksen asiakkaana. Opiskelijan velvollisuuksina on osallistua järjestettyihin ohjaukseen liittyviin tilaisuuksiin, laatia vaadittu henkilökohtainen opintosuunnitelma, käydä ohjauskeskustelut ja antaa oppilaitoksen henkilökunnalle palautetta ohjauksen ja opetuksen laadusta. (Ohjaus 2009, 6, 11.)

Koulutuspäällikkö

Kokonaisvastuu opintojen ohjauksesta on yksikön koulutuspäälliköllä. Hänen vastuullaan on ohjauksen organisointi, toimivuus ja kehittäminen. Hän tukee myös omalta osaltaan opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymistä. (Ohjaus 2009, 6.)

Opettajatutor

Jokaiselle opiskelijalle nimetään opintojen alussa opettajatutor, jonka tehtävänä on vastata opiskelijan alkuorientaatiosta sekä ohjaustarpeen arvioinnista sekä ohjauksesta opintojen edetessä. Opettajatutor myös seuraa opiskelijan opintojen etenemistä suoritettujen opintopisteiden kertymästä ja antaa tukea tarvittaessa. (Pernu 2009.)

Opintojen ohjaaja

Opintojen ohjaaja tukee opiskelijoiden jaksamista, ajanhallintaa ja motivaatiota, ohjaa opiskelijoiden opintojen edistymistä ja tiedottaa ohjauksen asioista yksikössä. Hän vastaa ohjaustoiminnan kehittämisestä sekä koordinoi ja tukee opettaja- ja vertaistutoreiden toimintaa. Opintojen ohjaajan puoleen opiskelija voi kääntyä, mikäli hänellä on tarvetta henkilökohtaisempaan ohjauskeskusteluun ja neuvontaan. Opintojen ohjaajan kanssa voi myös keskustella luottamuksellisesti elämän solmukohdista. (Ohjaus 2009, 6, 11.)

Opintotoimisto ja hakutoimisto

Hakutoimiston henkilökunta neuvoo ja palvelee opiskelijoita hakeutumisvaiheessa. Opintotoimiston henkilökunta osallistuu opiskelijoiden ohjaukseen

koko opintojen ajan tiedottamalla, neuvonnalla ja ohjaamalla opiskelijoita oikean yhteyshenkilön pakeille. (Ohjaus 2009, 7, 12.)

3.3 Opintojen hyväksilukeminen

Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosäännön mukaan opintojen hyväksilukemisessa on kolme tapaa: korvaaminen, sisällyttäminen sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Hyväksilukeminen tarkoittaa, että ammattikorkeakoulussa opiskelijan eri lähteistä hankkima osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan. Koko tutkintoa ei voi kuitenkaan suorittaa hyväksilukuja hyödyntäen. Velvollisuutta opintojen hyväksilukuun opiskelijalla ei ole, vaan hän voi halutessaan suorittaa myös opintojaksot, joista hänellä on jo riittävä osaaminen (Tutkintosääntö 2009, 14).

Korvaaminen

Opiskelija voi korvata opintoihin pakollisina kuuluvia opintoja muualla suoritetulla korkeakoulutasoisella ja sisällöltään vastaavalla suorituksella. Osaaminen on osoitettava kirjallisella dokumentilla, se merkitään opintosuoritusrekisteriin, eikä sitä arvioida erikseen JAMKissa. (Opinto-opas)

Sisällyttäminen

Opiskelija voi liittää muualla suoritettuja opintoja osaksi tutkintoaan, jolloin ne lasketaan vapaavalintaisiin opintoihin. Suoritusten on oltava korkeakoulutasoisia ja ne on osoitettava kirjallisella dokumentilla. Myös samanaikaisesti toisessa oppilaitoksessa suoritettava opintokokonaisuus voidaan sisällyttää osaksi tutkintoa. Suoritusta ei arvioida erikseen JAMKissa. (Opinto-opas)

AHOT

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen tarkoittaa, että opiskelija miettii aiempaa osaamistaan suhteessa opintojakson osaamistavoitteisiin ja pystyy kuvaamaan ja näyttämään toteen osaamisensa. AHOT soveltuu niin pakollisiin kuin vapaavalintaisiinkin opintoihin ja se perustuu osaamisen näyttöön ja mahdollisiin dokumentteihin. Suoritus arvioidaan JAMKissa merkinnällä hyväksytty tai hylätty. Koulutuspäällikön hyväksynnän saaminen tarkoittaa

virallista hyväksyntää opiskelijan aiemmin hankkimalle osaamiselle. (Opinto-opas)

Hyväksilukujen hakeminen

Opintojen hyväksilukeminen alkaa siitä kun opiskelija HOPS-keskustelussa arvioi omaa osaamistaan ja vertaa sitä opetussuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin. Hyväksilukemista haetaan omalla lomakkeellaan, johon opiskelija myös arvioi osaamisensa ja toimittaa liitteeksi tarvittavat dokumentit. Opiskelijalta voidaan vaatia lisäselvityksiä tai näyttö osaamisen todentamiseksi. Tämän jälkeen vastuopettaja arvioi osaamisen riittävyyden ja tekee esityksen, jonka jälkeen koulutuspäällikkö tekee päätöksen hyväksiluvusta tai sen hylkäämisestä. (Opinto-opas)

3.4 eHOPS

Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosäännön mukaan jokainen opiskelija on velvollinen tekemään henkilökohtaisen sähköisen opintosuunnitelman (eHOPS), jonka laatimiseen opiskelijalla on oikeus saada apua opettajatutorilta. eHOPS:n avulla opiskelija voi suunnitella opintokokonaisuuttaan ja sen aikatauluttamista suorittaakseen tutkinnon ohjeajassa. Ohjaava opettaja voi seurata opintojen edistymistä sekä opiskelijan kehittymistarpeita yksilöllisesti. (Opinto-opas)

eHOPS perustuu koulutusohjelman opetussuunnitelmaan sekä opiskelijan omiin tavoitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Se sisältää pakolliset perus- ja ammattiopinnot sekä harjoittelun ja opinnäytetyön. Lisäksi opiskelija voi täydentää opintosuunnitelmaansa lukuvuosittain vaihtelevan opintotarjonnan mukaan. Suunnitelmaa päivitetään vuosittain opettajatutorin kanssa ja sen hyväksyy koulutuspäällikkö tai hänen valtuuttamansa henkilö. (Opinto-opas)

Pernu näkee HOPS-keskustelut osana ammatinvalintaa ja ammattiin suuntautumista. Varsinaisella HOPSin laatimisella ei aikuisopiskelijoilla kuitenkaan ole niin suurta merkitystä kuin nuorisopuolen opiskelijoilla, koska opiskeltavien

kurssien valintamahdollisuudet ovat iltaopiskelijalla hyvin rajalliset (Pernu 2009.)

4 OHJAUKSEN TOIMIVUUS JA KRIITTISET KOHDAT

JAMK kerää opiskelijapalautetta sähköisellä lomakkeella sekä opintojaksoista että itse opinnoista. Opintopalautekyselyyn vastataan kolme kertaa opintojen aikana ja niissä selvitetään mm. opiskelun, ohjauksen ja oheispalvelujen toimivuutta. Opiskelijapalautteet ovat suurelta osin kvantitatiivisia, strukturoituja lomakkeita, joten luonteva jatke oli tutkia syvällisemmin ilmiötä laadullisen tutkimuksen avulla. Vastaajien kertoessa omin sanoin näkemyksensä ohjauksen eri osa-alueista nousevat kokemukset ja taustalla piilevät asiat esiin paremmin kuin pelkillä luvuilla kuvattuna.

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemiseen käytettyjä menetelmiä, kuten kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin saatuja vastauksia. Määrällisen tutkimuksen tulokset perustuvat puolestaan lukumääriin ja niitä arvioidaan mittauksen perusteella. (Opinnäytetyön pikaopas) Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta, eikä siinä pyritä yleistykseen kuten määrällisessä tutkimuksessa. Se sopii parhaiten silloin, kun halutaan ymmärtää tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin. Kokemuksia, käyttäytymisiä, rakenteita ja prosesseja voidaan kuvata sanoin ja tekstein tehokkaammin kuin pelkillä luvuilla. (Kananen 2008, 24, 32-33.)

4.1 Aineiston keruu

Tutkimuksella haluttiin kartoittaa sekä opiskelijoiden että ohjaavien opettajien näkemyksiä ohjausprosessin ongelmakohdista. Koko opintojen aikaisen ohjauksen toimivuuden selvittämiseksi tutkimukseen valittiin kaikki opiskelijat edellisenä syksynä 2008 aloittaneesta ryhmästä sekä opintojen päättymisvaiheessa olevasta vuonna 2006 aloittaneesta ryhmästä. Tutkimukseen valitut opettajat ovat toimineet tai toimivat edelleen opettajatutoreina omille ryhmilleen.

Alun perin suunnitelmissa oli tehdä work shop -tutkimukset ohjaaville opettajille sekä vuonna 2008 aloittaneille aikuisopiskelijoille ja haastatella kahta tai kolmea valmistumassa olevaa aikuisopiskelijaa. Haastatteluajoja opiskelijoiden kanssa sovittaessa tuli kuitenkin selvästi esiin aikuisopiskelijan ongelmat työn ja opiskelun sovittamisessa aikatauluihinsa; kenelläkään haastatteluun pyydetyistä ei ollut aikaa tai mahdollisuutta tavata tutkijoita. Päätimmekin toimeksiantajamme kanssa muuttaa tutkimusmenetelmiä ja lähestyä opiskelijoita sähköpostitse lähetettävällä kyselylomakkeella ja haastatella ohjaavia opettajia. Tulosten vertailtavuuden takia opettajien haastattelujen rakenne oli samanlainen kuin opiskelijoille lähetetty puolistrukturoitu kyselylomake. (liitteet 1 ja 2) Puolistrukturoidussa tutkimuksessa kaikille tutkittaville esitetään samat kysymykset samassa järjestyksessä ja he saavat omin sanoin kuvata tutkittavaa ilmiötä. Menetelmä sopii parhaiten, kun halutaan tietoa tietyistä asioista, eikä tutkittaville ole tarpeellista antaa suuria vapauksia.

Kyselyn ja haastattelujen ajankohdaksi valittiin toukokuu, jolloin kuluneen lukuvuoden vastoinikäymiset ja onnistumiset ovat vielä tuoreessa muistissa. Kaikki haastatteluun pyydetyt kolme ohjaavaa opettajaa suostuivat pyyntöön, mikä oli tutkimuksen kannalta merkittävää. Haastattelut kestivät 20–40 minuuttia. Yksi haastattelu toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun matkailu- ja ravintola-alan yksikön tiloissa, kaksi liiketalouden tiloissa Rajakadulla.

Kyselylomakkeesta pyrittiin tekemään selkeä ja ytimekäs, johon vastaamiseen ei kuluisi kauan opiskelijan aikaa, mutta johon opiskelijan on vastattava muutenkin kuin kyllä tai ei. Ongelmakohtien lisäksi kysyttiin myös vastaajan mielipidettä siitä, missä ohjauksen osalta on onnistuttu. Mahdollisuus oli kertoa myös kehittämissuhteita ohjausprosessin parantamiseksi. Kyselylomake lähetettiin 66 opiskelijalle, joista 42 kuului vuonna 2008 aloittaneeseen ryhmään ja 24 vuonna 2006 aloittaneisiin. Viestin avasi 51 henkilöä, joten osa kyselyn saaneista on joko jo valmistunut tai ilmoittautunut lukukauden ajaksi poissaolevaksi. Opiskelijoille annettiin vastausaikaa 2½ viikkoa. Puolivälissä vastausaikaa koulutuspäällikkö Anne Mäntysaari lähetti muistutusviestin, jossa painotti asian tärkeyttä ja opiskelijoiden vaikutusmahdollisuutta. Kyselyyn vastasi vain 9 opiskelijaa.

4.2 Aineiston analysointi

Aineisto koostui haastateltavien luvalla nauhoitetuista haastatteluista ja opiskelijoiden kyselylomakkeista. Opettajien haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin auki sanatarkasti, tekstiä tuli yhteensä 12 sivua. Tutkimuksen aineisto luettiin huolellisesti ja keskittyneesti useaan kertaan, tarkoituksena oli ymmärtää aineiston todellinen sisältö. Aineiston analyysi aloitettiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja teemoittelulla. Siinä vaiheessa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelman kannalta keskeisiä aiheita ja se mahdollistaa vertailemisen tiettyjen teemojen esiintymisestä ja ilmenemisestä aineistossa. (Eskola & Suoranta 2005, 174-175.) Teemojen alle kerättiin sekä opiskelijoiden kyselylomakkeissa että opettajien haastatteluissa esiin tulleita ajatuksia ja se helpotti vastauksien vertailtavuutta.

Jatkoimme aineiston analyysiä kvantifioimalla aineiston. Aineistosta laskettiin kuinka monta kertaa tutkittava asia tai ilmiö toistui vastauksissa. Haastetta kvantifioimiseen toivat kyselylomakkeissa olleet epämääräiset vastaukset, kuten kolme pistettä tai kysymysmerkki. Kaikki epämääräiset vastaukset koskettivat samaa kysymystä, jossa kysyttiin ohjauksen onnistumisen kohtia. Miten tulkita se, että kysymykseen oli vastattu, mutta epämääräisesti? Onko kyseessä vain tapa reagoida kysymykseen ja kertoa, ettei osaa vastata vai onko kyseessä kannanotto? Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuukin aina tutkijoiden tulkintaan ja päättelyyn.

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Yleisesti tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida reliiäabeliuden ja validiuden avulla. Reliäabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistuvuutta. Reliäabelius voidaan todeta esimerkiksi siten, että kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen. Validius puolestaan tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata. Sitä voidaan tarkastella esimerkiksi siten, ovatko vastaajat ymmärtäneet kyselylomakkeen kysymykset oikein. Luotettavuutta kohentaa tarkka ja totuudenmukainen kuvaus tutkimuk-

sen toteutuksesta sekä aineiston tuottamisen olosuhteista ja paikoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 226-227.)

Tutkimus on toteutettavissa uudestaan samoilla menetelmillä. Tutkimustuloksia arvioitiin sekä yksin että yhdessä ja molemmat tutkijat päätyivät samoihin tuloksiin. Tutkimusmenetelmän muuttumiseen johtaneet syyt on kerrottu tarkasti ja totuudenmukaisesti. Uusi tutkimusmenetelmä koetaan toimivaksi, koska tarkoituksena oli haastaa tutkimuksen kohderyhmät miettimään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin ja saada heidät kuvaamaan sitä omin sanoin ilman tutkijoiden johdattelua. Tutkijoiden lisäksi toimeksiantaja koki haastattelujen ja kyselylomakkeen pohjan tarkoituksenmukaiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyttä voidaan määritellä siten, että aineisto kyllääntyy eli samat asiat alkavat kertautumaan tuloksissa. Vaikka tutkimukseen vastanneiden opiskelijoiden määrä jäi harmittavan pieneksi, ehti aineistomme kyllääntymään.

4.4 Ohjausprosessin toiminnan tarkastelu

Opintojen aloitus

Vastauksista kävi ilmi, että opiskelijat kaipaisivat alkuvaiheessa tarkemman kokonaiskuvan vaadittavista opinnoista. Neljälle opiskelijalle oli jäänyt epäselväksi, mitkä kurssit ovat pakollisia ja mitkä vapaaehtoisia. Tietoa haluttaisiin myös opintopisteiden lukuvuosittaisesta tavoitemäärästä. Yksi vastanneista opiskelijoista totesi, ettei vielä kukaan tiedä, onko jokin pakollinen kurssi käytävä vai ei. Toinen totesi käyneensä kaikki lukujärjestykseen mahdutetut kurssit ja ensimmäisen opiskeluvuoden olleen todella rankka.

Opettajatutorit näkivät ongelman hieman päinvastaisena. Vastanneista kaksi totesi, että aikuisopiskelijat haluavat opiskella mahdollisimman paljon eri kursseja, eivätkä osaa rajata. Osa haluaa myös opiskella kursseja, joista olisi mahdollista saada hyväksiluku aiemman osaamisen perusteella. Yksi vastanneista opettajatutoreista näkikin suurena haasteena saada opiskelijat vakuutuneeksi siitä, että opiskeluaikaa on riittävästi, eikä kaikkea tarvitse suorittaa ensimmäisenä vuonna.

Opiskelijat kokivat tiedon etsinnän oppilaitoksen tietojärjestelmistä hankalaksi. Vastanneista opiskelijoista neljä olisi halunnut saada selkeät ohjeet siitä, mistä löytyvät esimerkiksi lukujärjestykset, tarvittavat lomakkeet ja suoritettavat opinnot. Myös ohjaavista opettajista yksi totesi oppilaitoksen nettisivujen olevan sekavat ja tiedon löytämisen olevan vaikeaa. Hän oli myös huomannut aikuisilla olevan huomattavasti nuoriso-opiskelijoita korkeampi kynnys etsiä tietoa internetistä.

”Meillä aikuisopiskelijoilla vaan kun ei ole sitä ylimääräistä aikaa seikkailla nettissä kaikkia iltoja, niin valmiiksi pureskeltu tieto olisi tervetullutta.” nainen 51 v

”Ohjaajat olettivat liikaa, että osaamme itse etsiä tiedon jostain Jamkin sivuilta.” nainen 51 v

Opintojen alkaessa opiskelijat saavat paljon uutta tietoa opiskeluun liittyen. Vastaaajista osa koki, että tiedon omaksuminen oli hankalaa, vaikka sitä olisikin saanut riittävästi. Opettajatkin totesivat opintojen aloituksen orientaatiovaiheessa olevan kehitettävää ja se kaipaa parempaa jäsentämistä. Yksi opettajista tosin totesi, että kaikille sopivaa orientaatiota on vaikea kehittää, koska osa haluaisi mennä heti asiaan ja toiset kaipaavat pidempää perehdytystä opiskelukäytäntöihin.

Mielenkiintoista oli, että opettajista kaksi mainitsi yhdeksi alkuvaiheen suurimmista ongelmista opiskelijoiden itsetunnon puutteen, koska aiemmista opinnoista on niin pitkä aika. Vastanneista opiskelijoista kuitenkin vain yksi mainitsi pohtineensa omaa pärjäämistään.

”Mietin onko minusta opiskelemaan, kuinka pärjään tenteissä.” nainen 57 v

HOPS - laatiminen ja hyväksiluvut

Vastanneista opiskelijoista yksikään ei kerro tehneensä HOPSia. Seitsemän vastaajaa mainitsee, ettei ole tehnyt sitä. Opiskelijat eivät ole saaneet riittäviä ohjeita sen laatimiseen, vaikka yksi opiskelija kertoi tavanneensa ohjaavaa opettajaa kaksikin kertaa asian tiimoilta. Toinen opiskelija totesi pyytäneensä

kommentteja ja neuvoja sen laadintaan, mutta ei ole niitä saanut. Neuvontaa asiaan kaipasikin lisää kahdeksan vastaajista eli yhtä lukuun ottamatta kaikki.

Opettajatutorit näkevät HOPSin laatimisen tärkeyden eri kannalta. Korvaavuuksien vuoksi siitä tietenkin tulee jokaiselle yksilöllinen, mutta iltaopintojen hyvin rajallinen opintotarjonta asettaa rajoituksia opiskelijoiden omille valinnoille. Perusrakenne HOPSissa muodostuu siis hyvin samanlaiseksi kaikille, erityisesti oikeustradenomi-tutkintoa suorittavilla, eivätkä opettajat sen vuoksi pitäneet HOPSin laatimista niin tärkeänä. Koska Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosääntö velvoittaa opiskelijan kuitenkin tekemään HOPSin, sen ohjeistamista tulisi kehittää ja antaa opiskelijoille selkeämmät ohjeet.

”HOPS – en ole vielä kukaan itse sitä tietoisesti tehnyt eikä sitä kukaan ole kysynyt eikä sen tekemistä ole neuvottu eikä vaadittu.” nainen 48 v

”Hopsin laatimisesta ei ole ollut mitään ohjeistusta, joten minä ainakaan en ole sitä edes tehnyt”.nainen 34 v

Opiskelijoiden vastauksista nousi selvästi esiin, että hyväksilukujen saannissa oli ollut suuria ongelmia kahdeksalla vastaajalla. Hakemusten käsittelyajat olivat olleet kohtuuttoman pitkät ja kolme vastaajaa mainitsi joutuneensa tekemään hakemukset uudestaan oppilaitoksen hävitettyä ne. Opiskelijat kaipaivat myös huomattavasti enemmän ohjausta ja neuvontaa korvaavuuksien hakemiseen. Yksi vastaajista koki, että annetut ohjeet olivat olleet harhaanjohtavia. Omaan osaamista vastaavan kurssin löytäminen koettiin hankalaksi.

Myös opettajat myöntävät hyväksilukuihin liittyvät ongelmat. Opiskelijoilla on niin monenlaista osaamista, joka opettajien pitäisi tunnistaa. Lisäksi yksi vastanneista opettajista totesi, että hakemusten käsittelyllä ei ole kiire. Opiskelijat kuitenkin totesivat haluavansa tiedot pikaisesti, ettei suotta käy kurssia, jonka voi korvata aiemmalla suorituksella. Kaikki vastanneet opettajat kokivat osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen haasteelliseksi ja ongelmalliseksi. Opettajat pitävät hyvänä asiana, että opiskelija voi aiemmin hankkimallaan osaamisella korvata osan opinnoista, mutta asian teknisessä toteuttamisessa on vielä paljon parannettavaa.

”Hyväksiluvuista sain liian ruusuisen kuvan siitä mitä luetaan hyväksi.”

nainen 51 v

”Sitä vaan niinku kaupattiinkin heille ja sitten ei kuitenkaan oltu vastassa.”

opettajatutor

Harjoittelun ja opinnäytetyön ohjaus

Harjoitteluun liittyvään ohjaukseen oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Hyvänä asiana pidettiin sitä, että harjoittelukoordinaattori Teija Palonen oli käynyt kertomassa harjoitteluun liittyvästä byrokratiasta. Kaksi opiskelijaa kritisoi kuitenkin sitä, että aikuisopiskelijan ylipäätään tarvitsee suorittaa harjoittelujakso, koska takana on vuosien työkokemus.

Vastanneista suurimmalle osalle opinnäytetyön tekeminen ei ollut vielä ajankohtainen ja he olivatkin tyytyväisiä tähän asti saamaansa ohjaukseen. Yksi vastanneista oli jo aloittanut opinnäytetyön ja hänellä oli ollut ongelmana saada opinnäytetyölleen ohjaaja, koska ensiksi tehtävään nimetty ohjaaja ei hänelle koskaan vastannut. Kaksi opiskelijaa olisi jo halunnut aloittaa opinnäytetyön, mutta aloittaminen pitkittyi, koska pakollisia tutkimusopintoja ei ollut vielä keväällä tarjolla. Kaksi opiskelijaa kaipasi parempaa ohjausta opinnäytetyöhön liittyen jo alusta asti. Toinen heistä toivoi jopa konkreettisesti vinkkejä opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Opettajatutorit sen sijaan näkivät, että aikuisopiskelijoilla aiheen valinta on yleensä helppo, koska opinnäytetyö tehdään usein omaan työhön tai työpaikkaan liittyen. Suurimpana ongelmana yksi opettajista näki ajan puutteen ja toinen puutteelliset taidot tutkimusmenetelmien hallinnassa sekä kieliasussa.

”Kumpikaan ei ole ihan vielä ajankohtainen. Molempien aloittamisesta olisi tärkeä saada tietoa, neuvoja, vinkkejä ja opastusta.” nainen 43 v

Ohjauksen saatavuus, ajoitus ja laatu

Ohjauksen saatavuudessa on tutkimuksen perusteella havaittavissa ongelmia. Yhteydenpito opettajien kanssa ei ole aina sujunut toivotulla tavalla, eivätkä opiskelijat ole saaneet vastauksia niitä kysyessään. Neljä vastaajaa antoi palautetta siitä, että kaikki opettajat eivät vastaa heidän kyselyihinsä. Lisäksi yh-

den opiskelijan mielestä saadut vastaukset olivat paremmin päiväpuolen opiskelijoille sopivia ja opiskelija oli jäänyt edelleen epätietoiseksi asiasta keskusteltuaan kahdesti ohjaavan opettajan kanssa. Toisaalta yhden vastanneen opiskelijan mielestä ohjaajat ovat olleet hyvin tavoitettavissa ja heiltä on saanut aina vastauksen kysymyksiinsä. Yksi ohjauksesta vastaava opettaja mainittiin oikein nimeltä kolmen opiskelijan vastauksissa ja häntä kiitettiin hyvästä ohjauksesta ja nopeista vastauksista.

Opettajat kokivat pääsääntöisesti, että ohjaukseen on resurssoitu riittävästi tunteja, mutta aikataulujen sovittaminen iltaopiskelijoiden tapaamiseksi on haasteellista. Yksi vastanneista opettajista kaipasi enemmän tietoa opetussuunnitelmista eli esimerkiksi, mitä seuraavalle vuodelle on suunniteltu. On vaikea ohjata opiskelijaa opintojen suunnittelussa kun ei tiedä, mitä kursseja seuraavana vuonna on tarjolla.

”Välillä yhteydenpito opettajiin takkuili. Vastauksia ei tullut kysyttäessä. Joillakin opettajilla ylimielinen suhtautuminen oppilaaseen.” nainen 39 v

Onnistumiset

Vastanneista opiskelijoista yhden mielestä ohjauksessa oli onnistunut kaikki, vain nettiopiskelua hän kaipasi enemmän. Toisen vastaajan mielestä opettajatutorit ovat olleet hyvin aktiivisia ja hyvin tavoitettavissa ja suhtautuneet myönteisesti opiskelun keventämiseen. Kunhan ohjaajaopettajalla on ollut aikaa, on yhden vastaajan mielestä ollut hyvä saada keskustella hänen kanssaan ja saada ohjeita opiskeluun. Yksi opiskelija mainitsi nimeltä opettajatutorin, jonka avulla asiat järjestyvät, muiden kautta ei. Yksi vastaaja piti hyvänä asiana, että koulutuspäällikkö ja opettajatutor ovat olleet usein paikalla kertomassa opiskeluun liittyvistä asioista.

Peräti kolmasosa vastaajista ei ottanut sanallisesti kantaa ohjauksen onnistumisiin. Yksi oli jättänyt kohdan täysin tyhjäksi, kaksi vastaajaa oli sanallisen vastauksen sijaan laittanut paljon puhuvat kolme pistettä ja toinen jopa kysymysmerkin niiden perään. Koska nämä vastaajat ovat kuitenkin vastanneet kaikkiin muihin kysymyksiin, voitaneen tulkita, että heidän mielestään mainittavia onnistumisia ohjauksessa ei ole ollut.

Opettajat eivät suoraan kertoneet, missä on onnistuttu, vaan ennemminkin kertoivat ehdotuksia asioiden parantamiseksi. Hyvänä koettiin opintojen alkuun sijoitettu orientaatiojakso, jonka toteuttamisessa on kuitenkin myös vielä kehitettävää.

Kehittämisehdotukset ja muu palaute

Vastausten perusteella opiskelijat kaipaavat lisää tietoa pakollisista ja vapaa- valintaisista opinnoista suunnitellakseen tarkemmin opiskeluaikatauluaan. Myös muista asioista kuten HOPSin laatimisesta haluttaisiin lisätietoa. Yksi opiskelijoista toivoikin päiviä/iltoja, joihin voisi sopia tapaamisaikoja asioista keskustelemiseksi. Lisäksi haluttaisiin tietää ajoissa kurssijaksojen kontakti- päivät ja käytettävät materiaalit.

Viisi opiskelijaa koki, että ohjauksessa ja opintojen järjestämisessä ei oteta riittävästi huomioon aikuisopiskelijoiden nuorisopuolen opiskelijoista eroavia tarpeita ja tilannetta. Aikuisopiskelija tarvitsee enemmän suoraa tietoa ohjaavilta opettajilta, koska heillä ei työn ja opiskelun ohella ole aikaa etsiä tarvitsemaansa tietoa koulun järjestelmistä. Yksi vastanneista opiskelijoista oli menettänyt luottamuksensa omien sanojensa mukaan ”aikalailla kaikkiin ja kaikkeen”. Hän toivoikin, että luvatuista asioista pidettäisiin kiinni.

Kurssivalikoimaa kaipasi lisää kolme opiskelijaa, mahdollisuuksien mukaan myös verkko-opintoina. Lisäksi kaivattiin joustavuutta päivällä järjestettävien kurssien suorittamiseen ilman läsnäolopakkoa. Valinnanmahdollisuudesta on opiskelijoiden mielestä turha puhua, jos ei vaihtoehtoja todellisuudessa kuitenkaan ole. Yksi opiskelijoista esitti myös toiveen, että kovin vaativia tehtävällisiä kursseja ei kulkisi jaksossa rinnakkain, koska työn ohella on vaikea saada kaikkia tehtäviä ajoissa valmiiksi.

Opettajat esittivät toivomuksen, että jos opettajalla on illassa opetusta tai ohjausta, päivällä olisi lukujärjestyksessä tyhjää. Samoin toivottiin käyttöön järjestelmällistä aikataulutusta, milloin käydään HOPS-keskustelut, milloin tapaamiset ym. Opettajista kaksi koki myös, että opiskelijoita pitäisi rohkaista kysymään enemmän. Yksi jopa epäili, että aikuisopiskelijalla kynnys ottaa yhteyttä on korkeampi kuin nuorella.

”Enemmän asiakaslähtöistä ajattelua – aikuisopiskelija on ihan erilainen asiakas kuin nuorisopuolen kaksikymppiset, jotka päätyökseen opiskelevat.”

nainen 51 v

”Tuntuu, että iltaopiskelijat ovat unohdettu ja vähempiarvoisia” nainen 34 v

4.5 Yhteenveto ohjauksen onnistumisesta

JAMKin ohjausprosessin mukaan opiskelijalla on oikeus saada ohjausta koko opintojensa ajan. (Ks. kuvio 1.) Ohjauksen tavoitteena on sujuvan opiskelun varmistaminen ja tutkinnon suorittaminen ohjeajassa, asiantuntijuuden kehittäminen ja ammatillisen kasvun tukeminen. Ohjausta on saatavilla jo ennen opintojen aloittamista, jolloin opiskelemaan lähtöä harkitseva voi kysyä oppilaitoksesta lisätietoja.

Opintojen alussa ohjaus keskittyy opiskeluympäristöön orientoitumiseen sekä ohjaustarpeen arviointiin. Alkuvaiheessa opiskelijan kanssa laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma ja opiskelija voi anoa aiemmin hankkimansa osaamisen hyväksilukua. Opintojen edetessä opettajatutor seuraa opiskelijan opintojen etenemistä ja tukee opiskelijan itseohjautuvuutta. Päätövaiheessa korostuu valmistumiseen ja tutkinnon suorittamiseen liittyvä ohjaus. Opiskelijaa tuetaan opinnäytetyön tekemisessä, harjoittelun suorittamisessa sekä työllistymisessä opintojen jälkeen.

Ohjausprosessin toimivuus

Tutkimustulosten perusteella JAMKin liiketalouden aikuisopiskelijoiden ohjausprosessi ei toimi suunnitellusti ja ohjaaville opettajille annettujen ohjeiden mukaisesti. Oppilaitoksella on käytössä ohjausjärjestelmä, joka määrittelee ohjauksen sisällön ja tavoitteet. Käytännön ohjaustyössä laaditut ohjeistukset eivät kuitenkaan kaikessa toiminnassa näy. Opiskelijoiden tiedonsaanti on pitkälti heidän oman aktiivisuutensa varassa ja heiltä vaaditaan voimakasta itseohjautuvuutta. Vastausten mukaan aikuisopiskelijat rajallisen käytettävissään olevan ajan vuoksi kuitenkin tarvitsisivat enemmän valmiina annettua tietoa ja täsmällisempiä vastauksia esittämiinsä kysymyksiin. Myös oppilaitoksen tietojärjestelmiä tulisi kehittää niin, että tiedot sieltä löytyisivät helpommin.

Erityisesti opintojen alkuvaiheessa annettavaa informaatiota tulisi jäsentää helpommin omaksuttavaan muotoon ja ajallisesti jaksottaa niin, ettei uusille opiskelijoille jaeta kerralla liian paljon uutta tietoa.

Opiskelijat kokivat myös, että ohjaushenkilöstö ei ota riittävästi huomioon aikuisopiskelijoiden erityistarpeita, jotka eroavat nuorisopuolen ohjauksesta. Koska heillä opiskelu pääosin tapahtuu iltaisin, vaikuttaa se myös ohjauksen saatavuuteen ja opettajien tavoitettavuuteen ja osa opiskelijoista kokikin aikuisopiskelijoiden olevan vähempiarvoisia ja unohdettuja.

Koska suurin osa kyselyyn vastanneista opiskelijoista oli vuonna 2008 aloittaneesta ryhmästä, ei heistä monellakaan opinnäytetyön teko ja työharjoittelu ollut vielä ajankohtainen. Siitä syystä tutkimuksessa ei saatu luotettavaa kuvaa niihin liittyvän ohjauksen toimivuudesta. Opiskelijat kuitenkin toivoivat saavansa tietoa opinnäytetyöstä jo opintojen alkuvaiheessa.

Ohjauksen kriittiset kohdat

Suurimmaksi ongelmaksi ohjauksessa nousi ohjauksen huono saatavuus ja laatu. Tutkimuksen perusteella JAMKin aikuisopiskelijat eivät koe saavansa riittävästi ohjausta. Ohjausprosessin toimivuuden ja tavoitteiden kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää, että opiskelijat saisivat ohjausta sitä tarvitessaan ja pyytäessään. Opiskelijoiden vastausten perusteella ohjausta on kuitenkin ollut ajoittain vaikeaa saada, kun ohjaavat opettajat eivät vastaa opiskelijoiden kysymyksiin tai vastaukset ovat liian ylimalkaisia, eivätkä auta opiskelijaa kyseisessä ongelmassa.

Ohjausprosessin kriittisimmiksi kohdiksi osoittautuivat HOPSin laatiminen ja hyväksilukujen hakeminen. Vaikka tutkintosääntö edellyttää kaikilta opiskelijoilta HOPSin laatimista, ei yksikään kyselyyn vastanneista ollut sitä tehnyt. Opiskelijat eivät koe saaneensa riittävää ohjeistusta siihen liittyen, vaikka opiskelijat olivat pyytäneet neuvoja. JAMKin tutkintosääntö velvoittaa opiskelijan tekemään HOPSin, mutta opettajatutorit eivät näe sen laatimista tärkeänä ja kiireellisenä. Tämä johtuu siitä, että iltapintojen tarjonta on hyvin rajallinen, jonka vuoksi aikuisopiskelijoiden HOPSin perusrakenne on kaikilla hyvin samanlainen.

Hyväksilukuihin liittyi ongelmia sekä opettajien että opiskelijoiden mielestä. Opiskelijoiden mielestä hyväksilukuhakemusten käsittelyajat olivat liian pitkät ja hakemuksia oli jopa kadonnut. Myös hakemusten tekemiseen opiskelijat kaipaisivat enemmän ohjausta. Opettajat puolestaan näkivät hyväksilukujen suurimpana ongelmana vaikeuden tunnistaa opiskelijoiden erilaiset osaamiset. Kaikki opettajat eivät näe hyväksilukujen käsittelyä kiireellisenä asiana, mutta opiskelijat halusivat tiedon korvaavuuksista mahdollisimman pian, etteivät ehdi suorittamaan turhaan kursseja, jotka voisivat korvata aiemmin hankitulla osaamisellaan.

Ongelmallisena nähtiin myös opintojen aloitusvaihe. Opintojen alussa opiskelijat saavat paljon uutta tietoa opiskeluun liittyen. Sekä vastanneet opettajat että opiskelijat kokivat, että alun orientaatiota tulisi kehittää ja tietoa jakaa jäsennellymmmin. Myös tiedon etsintä oppilaitoksen tietojärjestelmistä koettiin hankalaksi ja aikaa vieväksi. Aikuisopiskelijat toivovat saavansa tarvitsemansa tiedon helposti, koska heille ei työltä ja opinnoilta jää ylimääräistä aikaa etsiä tietoa.

Opettajien ja aikuisopiskelijoiden näkemyksissä ohjauksesta oli niin yhteneväisyyksiä kuin erojakin. Yhtä mieltä oltiin erityisesti hyväksilukujen hakemiseen liittyvistä ongelmista. Suurimmat erot koskivat HOPSin laadintaa sekä ohjauksen saatavuutta. Vaikka opettajat kokivat, että aikaa ohjaukselle on resurssoitu riittävästi, eivät opiskelijat koe saavansa ohjausta ja vastauksia kysymyksiinsä niitä pyytäessään opettajien kiireiden vuoksi.

”Aikuisopiskelijoista osa sellaisia, etteivät olleet vuosikausiin opiskelemassa, joten nykypäivän koulumaailma tuntuu muutoinkin pelottavalta, jolloin ohjauksen merkitys korostuu.” nainen 39 v

6 POHDINTA

Opinnäytetyön aihe on meille hyvin läheinen, koska olemme aikuisia opiskelijoita Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikössä. Tutkimuksen tarve nousi esiin omista ohjauskokemuksistamme, mutta samaan aikaan myös JAMK halusi selvittää aihetta sisäisten organisaatiomuutosten vuoksi. Aihe on ajankohtainen myös valtakunnallisesti ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen (AKKU) vuoksi. Tutkimuksella haluttiin kartoittaa sekä opiskelijoiden että ohjaavien opettajien näkemyksiä ohjausprosessista ja sen kriittisistä kohdista.

Tutkimustuloksia analysoitaessa on ollut haasteellista säilyttää objektivisuus, koska meillä on henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä aiheeseen liittyen. Opettajatutorit ovat meille niin tuttuja, että pystyimme osasta vastauksia päättämään ketä opettajaa niissä tarkoitetaan. Tämä sai meidät miettimään, miten tulokset tulisi esittää. Pitäisikö vastauksen olla esillä kirjaimellisesti kunten opiskelija on sen laittanut, vaikka opettaja olisi siitä tunnistettavissa? Päätimme keskittyä vastausten asiasisältöön.

JAMKissa on laadittu kirjallinen ohjausprosessi, jossa on määritelty ohjauksen tehtävät. Opettajat saavat mielestään riittävästi koulutusta ohjaukseen ja kokevat, että aikaa ohjaukselle on resursoitu tarpeeksi. Opiskelijat kuitenkin kokevat, etteivät saa tarpeeksi ohjausta ja opettajat ovat liian kiireisiä vastaamaan opiskelijoiden esittämiin kysymyksiin. Opiskelijoiden mielestä opettajien antamat vastauksetkin ovat toisinaan lähinnä nuorisopuolen opiskelijoille sopivia. Myös monissa muissa asioissa opettajien ja opiskelijoiden näkökulmat erosivat.

Tutkimuksessamme on käynyt selvästi ilmi aikuisopiskelijoiden erityistarpeet ja heterogeenisyys sekä ensivaikutelman ja alkuvaiheen ohjauksen tärkeys. Opiskelijat kokevat, ettei heidän erilaisuuttaan nuorisopuolen opiskelijoihin oteta riittävästi huomioon ja he ovat ikään kuin vähempiarvoisia. Opintojen alkuvaiheessa pitäisi selvästi kartoittaa paremmin kunkin opiskelijan ohjaustarve sekä opiskeluvälmiudet. Monissa yhteyksissä korostetaan aikuisopiskeli-

joiden itseohjautuvuutta. Tutkimuksemme osoittaa, että puutteellisten opiskelualmiuksien vuoksi he osittain tarvitsevat jopa enemmän ohjausta kuin nuorisopuolen opiskelijat.

Opintojen alun informaatiotulvasta huolimatta, opiskelijat kaipaavat tietoa ihan perusasioista, kuten tutkintorakenteesta ja eri kurssien pakollisuudesta. Alussa jaettavaa informaatiota tulisi jäsenellä paremmin ja priorisoida se opiskelijan kannalta. Myös koulun tietojärjestelmiä tulisi tarkastella kriittisesti, otetaanko niistä kaikki saatava hyöty irti? Internet-sivujen ja oppimisympäristön avulla olisi helppoa jakaa ja säilyttää perustietoa, mutta tällä hetkellä tiedon löytäminen koetaan hankalaksi.

Tutkimustuloksia tarkastellessamme ihmettelimme sitä, miten ohjaavien opettajien mielipide HOPSista ja sen laatimisen tärkeydestä voi erota niin paljon oppilaitoksen tutkintosäännöstä, edellyttää jokaiselta opiskelijalta HOPSin laatimista. Aikuisopiskelijoilla on usein aiempaa hankittua kokemusta, jota voidaan hyväksilukea tutkintoon. Tutkintosäännön mukaan hyväksilukeminen alkaa nimenomaan siitä, kun opiskelija HOPSia laatiessaan arvioi omaa aikaisempaa osaamistaan. Tästä huolimatta opettajat eivät näe HOPSin laatimista tärkeänä aikuisopiskelijoiden keskuudessa. Opiskelun henkilökohtaistamisessa HOPS on oleellinen työväline, jonka merkitys ohjaushenkilöstön tulisi ymmärtää myös oppilaitoksen saamien hyötyjen kannalta.

Kaiken kaikkiaan tulisi varmistaa, että ohjaajat ovat sisäistäneet ohjauksen tavoitteet ja tehtävät sekä oman merkityksellisyytensä. Opintojen alkuvaihe koetaan kriittiseksi ja sen lisäksi aikuisopiskelijoissa korostuva yksilöllisyys ja opiskelijoiden erilaiset ohjaustarpeet vaativat ohjaushenkilöstöltä aikaa. Ohjaaville opettajille tulisi resursoida opintojen alkuun riittävästi aikaa, jotta opiskelu käynnistyisi mahdollisimman mutkattomasti, eivätkä opiskelijat kokisi jäävänsä vaille riittävää ohjausta. Opiskelijoille olisi myös hyvä kertoa heti alussa millaista ohjausta on saatavilla, kenen puoleen he voivat kääntyä eri tilanteissa ja miten opettajat toivovat yhteydenottoja.

Tutkimuksemme tuloksissa on yhteneväisyyttä Irja Keralammen vuonna 2007 pro gradu -työtään varten tekemään tutkimukseen JAMKin aikuisopiskelijoiden

ohjauksesta. Myös Keralammen tutkimuksen mukaan aikuisopiskelijat toivovat lisää ohjausaikaa, enemmän panostusta alkuvaiheen ohjaukseen sekä tulevana kohdelluksi tasavertaisena aikuisena. Tärkeimpinä ohjauksen osa-alueina opiskelijat kokevat oppimisen ja opiskelun ohjauksen sekä käytännön asioiden opastuksen.

Yhteneväisyyttä löytyy myös Kempe-Hakkaraisen ja Vaaran vuoden 2007 tuloksiin. He keräsivät Lahden ammattikorkeakoulussa aikuisilta sosionomiopiskelijoilta palautetta aloitusvaiheen ohjauksesta. Myös siellä opiskelijat kokivat, että oppilaitoksen ohjaus ei tukenut aikuisopiskelijoita riittävästi ja monipuolisesti. Welin ja Matilaisen tavoitteena vuonna 2008 puolestaan oli suunnitella aikuisopiskelijoiden ohjausprosessi Lahden ammattikorkeakoulun teknikan laitokselle. Heidän tutkimuksessaan ohjauksen heikkouksina nähtiin HOPSin myöhäinen laatiminen, opintojen hyväksilukemisen hankaluus ja epäselvyys, henkilökohtaisten haastattelujen puuttuminen ensimmäisenä opiskeluvuotena sekä opintosuunnitelman vaikeaselkoisuus.

JAMKin liiketalouden aikuisopiskelijoista yli 92 % valmistuu ohjeajassa, mikä on todella hyvä tulos, varsinkin kun otetaan opiskelijoiden kokemat ongelmat ohjauksessa huomioon. Vaikuttaa siltä, että JAMKin aikuisopiskelijat ovat hyvin motivoituneita opiskeluun ja suorittavat tutkinnon huolimatta siitä saavatko tarvitsemaansa ohjausta. Myös Irja Keralammen tutkimustulokset tukevat tätä näkemystä. Oppilaitoksen tulisi kuitenkin muistaa, että opiskelija on oppilaitoksen asiakas ja tunnetusti tyytyväinen asiakas on parasta mainosta.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä ja haastava, mutta samalla antoisa prosessi. Tutkimuksen tekeminen on kehittänyt tiedonhankintataitoja ja opettanut arvioimaan kriittisesti lähteitä. Ohjaus on laaja käsite, jota on määritelty virallisten asetusten lisäksi oppilaitoksen tutkintosäännössä sekä opintooppaissa. Tutkimusta ei toteutettu yhdestä näkökulmasta vaan ilmiötä tutkittiin sekä opettajien että opiskelijoiden kannalta. Käytimme runsaasti lähdemateriaalia ymmärtääksemme mahdollisimman monipuolisesti, laaja-alaisesti ja eri näkökulmista aihetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi haastattelimme Pertti Pernua, joka toimi 31.12.2008 asti aikuisopiskelijoiden koulutuspäällikkönä. Hänellä on vahva asiantuntemus ja käytännön kokemus aiheesta. Mo-

net aiheeseen liittyvät teokset ovat koottuja teoksia, joissa artikkeleilla on eri kirjoittajat ja se venytti osaltaan lähdeluetteloamme.

Tutkimuksen toteuttaminen osoittautui haastavaksi. Work shop -menetelmän jouduimme vaihtamaan aikataulullisten ongelmien vuoksi. Lisäksi emme saaneet yhtään valmistuvaa aikuisopiskelijaa haastatteluun heidän työ- ja valmistumisvaiheen kiireidensä vuoksi. Vaihdoimme tutkimusmenetelmää ja päädyimme sähköpostitse lähetettävään kyselyyn, jolloin tutkimukseen osallistuminen ei olisi rajattu tiettyyn aikaan ja paikkaan. Toisaalta näin saimme ehkä avoimempia ja rehellisempiä vastauksia sekä myös hiljaisempien opiskelijoiden äänen kuuluviin.

Petyimme opiskelijoilta saamiemme vastausten vähäiseen määrään. Kyselyn saateviestissä yritimme motivoida vastaajia mahdollisuudella vaikuttaa ohjauksen epäkohtiin. Opiskelijoille lähetettiin kyselyyn vastaamisesta muistutusviesti koulutuspäällikön välityksellä. Hän osaltaan korosti aiheen tärkeyttä ja vastaamisen vaikuttavuutta. Mielestämme teimme kaikkemme saadaksemme mahdollisimman kattavan kuvan opiskelijoiden mielipiteistä. Tutkimustulokset ovat hyvin suuntaa antavia, koska samankaltaiset näkemykset toistuivat useimpien vastauksissa. Tulokset vastaavat myös omia kokemuksiamme sekä muilta aikuisopiskelijoilta kuulemiamme kommentteja.

Ohjausprosessiin perehtymistä on helpottanut prosessin tunteminen opiskelijan näkökulmasta, omien kokemusten kautta. Tutkimustuloksista on noussut esiin meille ihan uusiakin ongelmia. Lisäksi opinnäytetyöprosessin aikana huomasimme, että koulun eri tietojärjestelmissä on erilaisia ohjeita ja esimerkiksi syyskuussa 2009 päivitetty opinnäytetyön ohje osoittautui osittain virheelliseksi.

Mielenkiintoista oli tutkia oppilaitoksen näkökulmasta ohjausta, siihen liittyviä ohjeistuksia sekä henkilökunnan näkemyksiä asiasta. Aiheen mielenkiintoisuutta lisäsi sen ajankohtaisuus ja tutkimuksemme hyödynnettävyys. Toivomme, että JAMK saa tutkimuksestamme apua ohjausprosessin kehittämiseen ja tulevat aikuisopiskelijat hyötyisivät konkreettisesti tutkimuksestamme saaden parempaa ohjausta.

Tutkimuksen edetessä pohdimme, että aikuisopiskelijoille olisi hyödyllinen opintojen alussa jaettava ”aikuiskoulutuksen käsikirja”, jossa esiteltäisiin selkeästi mm. ohjaus- ja neuvontapalvelujen henkilöstö, opintorakenne pääpiirteittäin sekä kerrottaisiin lyhyesti opiskelukäytännöistä oppilaitoksessa. Mielenkiintoinen olisi myös tutkimus siitä, vaikuttiko JAMKin aikuiskoulutuksen tulosalueen toimeksiannosta tehty tutkimuksemme aikuisopiskelijoiden ohjausprosessin kehittämiseen eli puututtiinko havaittuihin ongelmakohtiin.

LÄHTEET

A 15.5.2003/352. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista. Viitattu 23.6.2009. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Ahonen, A. & Kokko, E. 2008. Käytänteitä aikuisopiskeluun hakevan ohjaus- ja neuvontatilanteisiin. Teoksessa näkökulmia aikuisopiskelijoiden ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Toim. M. Haapasilta ja L. Siikaniemi. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 10-19.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. 2007. Opetusministeriö. Viitattu 15.7.2009. <http://www.minedu.fi>, ahot.

Aikuiskoulutuksen vuosikirja. 2008. Opetusministeriö. Viitattu 11.8.2009. <http://www.minedu.fi>, aikuiskoulutuksen vuosikirja.

Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus. 2009. Opetusministeriö. Viitattu 14.7.2009. <http://www.minedu.fi>, akku.

Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351. Viitattu 11.3.2009. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030351>,

Amundson, N. 2005. Aktiivinen ohjaus. Juva: Bookwell.

Auvinen, P. 2005. Lukemalla ei uimaan opi, vetteen on mäntävä - ammattikorkeakoulun opettaja teorian ja käytännön yhdistäjänä. Viitattu 13.10.2009. <http://www.haaga-helia.fi>, ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Auvinen, P. 2006. Yhteistyö saa ihmeitä aikaan. Teoksessa Opettajana ammattikorkeakoulussa. Toim. H. Kotila. Helsinki: Edita Prima Oy, 27-41.

Collin, K. & Paloniemi, S. 2007. Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä. Juva, PS-kustannus

Eriksson, I. 2003. Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Eriksson, I., Mikkonen J. & Jyry, P. 2003. Mitä on opintojen ohjaus yliopistossa? Teoksessa Opiskelun ohjaus yliopistossa. Toim. J. Mikkonen. Helsinki: Edita Prima Oy, 35-54.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7 p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Halkosaari, A., Kolehmainen, S. & Pöllänen, E. 2004. Opintojen edistäminen insinöörikoulutuksessa. Teoksessa Laatu ammattikorkeakouluopintojen ohjaukseen. Toim. S. Kolehmainen ja R. Kallinen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 36-41.

Helander, J. 2006. Aikuisena ammattikorkeakouluun: aikuis- ja nuorisopiskelijat kaipaavat erilaista ohjauspalvelua. Teoksessa Reunamerkitöjä ohjaukseen 1 - tieteellisiä ammatillisia ja kokemuksellisia puheenvuoroja opinto-ohjauksesta. Toim. J. Helander. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 54-55.

Helander, J. & Seinä, S. 2005. Mielen malleista ohjaustodellisuuteen - ohjausteorioiden opinto-ohjaajankoulutuksessa. Teoksessa opinto-ohjauksen tarkoitus. Toim. J. Lerkkanen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 13-18.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13 p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Hirvonen, K. 2007. Aikuinen oppijana ammattikorkeakoulussa. Joensuu: Kirjapaino Hyvätuuli.

Isokorpi, T. 2003. Ohjaus vuorovaikutuksena ammattikorkeakouluyhteisössä. Teoksessa Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Toim. H. Kotila. Helsinki: Edita Prima Oy, 111-127.

JAMKin tilasto 20.9.2009.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy:n ja opetusministeriön välinen tavoitesopimus vuosille 2007 - 2009. Viitattu 23.6.2009. <http://www.minedu.fi>, tavoitesopimus.

Kallio, P. & Kurhila, A. 2000. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien ohjaaminen. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanen ja T. Spangar. Porvoo: PS Kustannus, 131-149.

Kallberg, K. 2008. Aiemman osaamisen tunnustaminen osana HOPS-prosessia. Teoksessa Ohjaus on kuin tekisi palapeliä – näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Toim. M. Lähti ja P. Putkuri. Tampere: Juvenes Print, 71-83.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kempe-Hakkarainen, T. & Vaara, T. 2008. Että ketään ei jätetä yksin - opintojen hyvä aloitus tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Teoksessa Näkökulmia aikuisopiskelijoiden ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Toim. M. Haapasilta ja L. Siikaniemi. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 20-29.

Kiviniemi, K. 2000. Johdatus verkkopedagogiikkaan. Kokkola: KP-Paino.

Kolehmainen, S. 2004. Opintojen ohjaus on opintojen edistämistä. Teoksessa laatua ammattikorkeakouluopintojen ohjaukseen. Toim. S. Kolehmainen ja R. Kallinen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 17-27.

Koli, H. 2003. Oppimisprosessin ohjaus uusissa oppimisympäristöissä. Teoksessa Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Toim. H. Kotila. Helsinki: Edita Prima Oy, 153-169.

Koulutusopas 2007-2009. Viitattu 28.7.2009.

[Http://www02.oph.fi/koulutusoppaat/Korkeakouluopinnot.pdf](http://www02.oph.fi/koulutusoppaat/Korkeakouluopinnot.pdf)

Kurikkala, H. 2004. Elämänmakuinen HOPS? Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman sisällöllinen merkitys Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa. Vaasa: Multiprint.

Kurikkala, H. 2006. Ohjaajan ammatillinen kasvu hyvän ohjauksen perustana teoksessa Reunamerkitöjä ohjaukseen I – tieteellisiä ammatillisia ja kokeuksellisia puheenvuoroja opinto-ohjauksesta. Toim. J. Helander. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 59-65.

Laakkonen, R. 2003. Muuttuva opettajuus. Teoksessa Ammattikorkeakoulu-pedagogiikka. Toim. H. Kotila. Helsinki: Edita Prima Oy, 273-284.

Lautamatti, L. 2000. Vuorovaikutus kouluttajan työvälineenä. Muutosprosessin ohjaaminen – aikuiskouluttajan opas. Viitattu 2.10.2009. [Http://verkkolehti.peda.net](http://verkkolehti.peda.net), muutosprosessien ohjaaminen.

Lahti, K. 2007. Verkko-ohjauksen käyttöönotto ja vakiinnuttaminen Amiedun ohjaavan koulutuksen oppimisympäristöksi. Teoksessa Reunamerkitöjä ohjaukseen II - avauksia ja aavistuksia opinto-ohjauksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Toim. J. Helander. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 157-161.

Lehtelä, P-L. & Viitala, T. 2007. Ammattikorkeakouluopettajuuden haasteita. Teoksessa ammattikasvatuksen soihdunkantoa. Toim. Jääskeläinen, Laukia, Luukkainen, Mutka ja Remes. Juva: WS Bookwell Oy, 121-134.

Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1996. Tutor itsenäistyvän oppijan ohjaaja. Juva: Atena Kustannus.

Lätti, M. 2008. Johdanto. Teoksessa Ohjaus on kuin tekisi palapeliä – näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Toim. M. Lätti ja P. Putkuri. Tampere: Juvenes Print, 5-7.

Matikainen J. 2004, Verkko - ohjauksen väline vai areena? Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanen ja T. Spangar. Juva: PS-kustannus, 125-139.

Mannisenmäki, E. 2003. Verkko-ohjaajan tehtävät ja roolit. Teoksessa Oppimisen ohjaus verkossa. Toim. J. Matikainen. Helsinki: Yliopistopaino, 41-54.

Mäkinen, P. 2002. Uudet oppimisympäristöt. Viitattu 8.10.2009. [Http://www.uta.fi](http://www.uta.fi), verkko-tutor.

Mäntsälä, T. 2004. Järjestelmä on mutta toimiiko se? Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut.

Määttä, K. & Laaksonen, H. 2005. Opinto-ohjaajat ohjauksen ristiaallokossa. Teoksessa Ohjaus aallon harjalla. Toim. J. Helander. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 11-19.

- Nissinen, P. 2003, Verkkovälitteinen opetus ammattikorkeakoulussa. Teoksessa Ammattikorkeakoulupedagogiikka, Toim. H. Kotila. Helsinki: Edita Prima Oy, 222-238.
- Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerkkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Viitattu 24.10.2009. [Http://www.oph.fi/julkaisut](http://www.oph.fi/julkaisut).
- Ohjaus 2009. Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmä.
- Ojanen, S. 2006. Ohjauksesta oivallukseen ohjausteorian käsittelyä. 4.p. Helsinki: Yliopistopaino
- Onnismaa, J. 2003, Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuiden muutos. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö - aikaa, huomiota ja kunnioitusta. 2.p. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. ja Spangar, T. 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Juva: PS-kustannus.
- Opala-kyselyn tulokset. 16.9.2009.
- Opetusala. 2002. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Opetussuunnitelma 2008. Viitattu 14.6.2009. [Http://www.jamk.fi](http://www.jamk.fi), Liiketalouden koulutusohjelma.
- Opinnäytetyön pikaopas. n.d. Opinnäytetöiden ohjausympäristö. Viitattu 16.8.2009. [Http://ethenet.joensuu.fi](http://ethenet.joensuu.fi), opiskelijan tietolaari.
- Opinto-opas. Viitattu 20.9.2009. [Http://www.jamk.fi/opiskelijoille](http://www.jamk.fi/opiskelijoille), opintojen suunnittelu.
- Oppimisesta osaamiseen. 2009. Työryhmäraportti. Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto, ammattikorkeakoulujen neuvosto. Viitattu 22.9.2009. [Http://www.helsinki.fi](http://www.helsinki.fi), AHOT raportti.
- Paane-Tiainen, T. 2000. Oppijaksi aikuisena. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Pajarinen, M., Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pasanen, H. 2000. Oppimisen ohjauksen tarve ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanen ja T. Spangar. Porvoo: PS Kustannus, 104-129.
- Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Helsinki: Työministeriön julkaisuja.

- Pekkanen, P. 2008. Aikuisopiskelija ammattikorkeakoulussa. Teoksessa Ohjaus on kuin tekisi palapeliä – näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Toim. M. Lätti ja P. Putkuri. Tampere: Juvenes Print, 25-34.
- Pekkari, M, 2009. Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Pernu, P. 2009. Koulutuspäällikkö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haastattelu 15.4.2009.
- Putkuri 2005. Monimuotoista vuorovaikutusta aikuisen oppijan tueksi. Teoksessa Ohjaus aallon harjalla. Toim. J. Helander. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 105-112.
- Saranpää, M. 2008. Ohjaajan hätävara – osaamisen tunnistamisen ja työstä oppimisen ohjaamisen työkaluja ammattikorkeakoulujen tekijöille. Helsinki: Edita.
- Särkijärvi, T. 2006. Uraohjauksesta ristiin rastiin. Tampere: Esa Print Oy.
- Tiilikkala, L. 2004. Mestarista tuutoriksi. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Tirkkonen, E. 2004. Ohjauksen strategiatyö ja tavoitteiden tuottaminen ammattikorkeakouluissa. Teoksessa Laatussa ammattikorkeakouluopintojen ohjaukseen. Toim. S. Kolehmainen ja R. Kallinen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 42-53.
- Tutkintosäätö 17.6.2009. Viitattu 25.8.2009. [Http://www.jamk.fi](http://www.jamk.fi), Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosäätö.
- Valleala, U-M, 2007. Oppiiko vanha koira uusia temppuja? Näkökulmia aikuisten opiskeluun ja oppimiseen. Teoksessa Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttinä. Toim. K. Collin, K. ja S. Paloniemi. Juva: PS-kustannus, 55-90.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Ryhmäohjaus opinto-ohjaajan työmuotona. Teoksessa Ohjausta opintoihin ja elämään - opintojen ohjaus oppilaitoksissa. Toim. H. Kasurinen. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 135-144.
- Vanhanen-Nuutinen, L. 2004. Näkökulma opetuksen, ohjauksen ja oppimisen integroitumiseen ammattikorkeakouluissa. Teoksessa laatua ammattikorkeakouluopintojen ohjaukseen. Toim. R. Kallinen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 54-61.
- Vanhanen, P. & Pernu, P. 2007. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vastaan oikeustradenomiopiskelijat. Teoksessa Tunnistatko osaamisen?, Toim. A. Laitinen, R. Nurminen ja L. Soininen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 66-70.
- Vuorinen, R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Vuorinen, R. & Sampson, J. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanem ja T. Spangar. Porvoo: PS Kustannus, 46-69.

Yrjölä, P., Lamminranta, T. & Heikkinen, E. 2004. Opinto-ohjaus aikuiskoulutuksessa. Teoksessa Opinto-ohjauksen tila aikuisoppilaitoksissa. Toim. U. Numminen. Helsinki: Yliopistopaino, 21-23.

Ängeslevä, M. 2009. Motivoiva alkuharppaus opintoihin. Opettaja verkkolehti, 7. Viitattu 8.10.2009. [Http://www.opettaja.fi/](http://www.opettaja.fi/), artikkelihaku, opintojen ohjaus.

LIITTEET

Liite 1. Opettajien haastattelurunko

1. Opintojen aloitus

- Mitkä asiat ovat haastavimmat opintojen aloitusvaiheessa? Onko ohjaus mielestäsi riittävää?

2. HOPS – laatiminen ja hyväksiluvut

- Minkälaisia ongelmia opiskelijoilla on? Minkälaista ohjausta annat niihin liittyen?

3. Harjoittelun ja opinnäytetyön ohjaus

- Minkälaisia ongelmia opiskelijoilla on?

4. Ohjauksen saatavuus, ajoitus ja laatu

- Onko ajallisia resursseja riittävästi?
- Saatko riittävästi koulutusta

5. Näkemyksesi ohjausprosessin toimivuudesta.

- Mahdolliset ongelmakohdat ja kehittämistarpeet

Liite 2. Opiskelijoiden kyselylomake

Taustatiedot:

Ikä _____ vuotta

Sukupuoli: Nainen Mies

1. Opintojen aloitus

- Mitkä asiat olivat haastavimmat opintojen aloitusvaiheessa? Saitko riittävästi ohjausta ja neuvontaa niihin?

2. HOPS – laatiminen sekä hyväksiluvut

- Mitä ongelmia tuli vastaan? Saitko riittävästi ohjausta ja neuvontaa niihin?

3. Harjoittelun ja opinnäytetyön ohjaus

- Minkälaisia vaikeuksia olet kohdannut? Oletko saanut riittävästi ohjausta ja neuvontaa niihin?

4. Ohjauksen saatavuus, ajoitus ja laatu

- Saitko ohjausta oikeaan aikaan, oikeanlaista ja riittävä määrä?
- Tiedätkö keneltä pyydät ohjausta eri tilanteissa?

5. Missä on onnistuttu?

- Onko ohjauksessa ollut jotain sellaista, joka on toiminut hyvin?

6. Kehittämisehdotuksia tai muuta palautetta